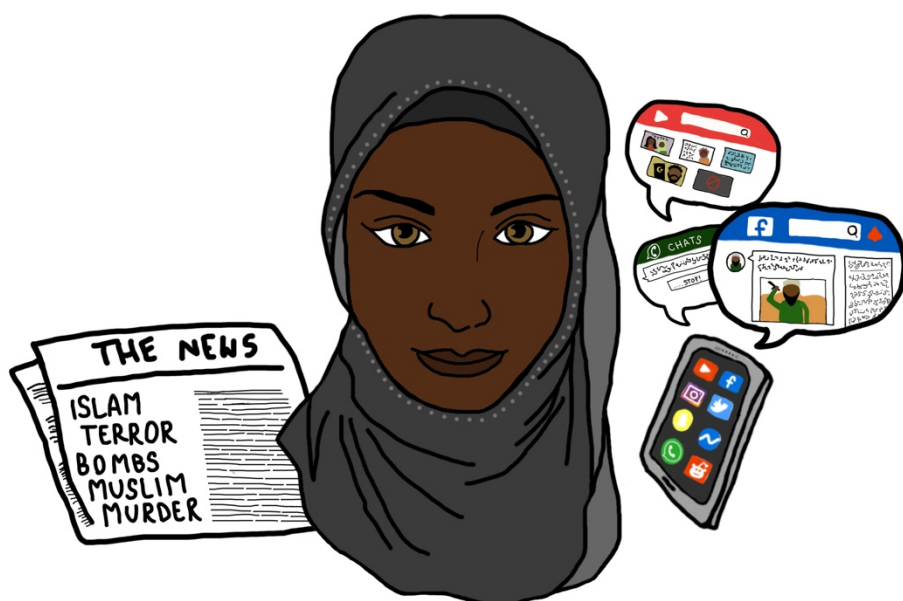

HVORDAN PÅVIRKER EKSTREMISME UNGE IKKE-RADIKALISEREDE MUSLIMER?

En kvalitativ undersøgelse af fem norsk-somaliske kvinders håndtering af ekstremisme og online propaganda

SPECIALE I KRIMINOLOGI

MAIBRITT SCHULZ-PEDERSEN, GRUPPE 12

VEJLEDER: SUNE QVOTRUP JENSEN

Kandidatuddannelsen i kriminologi
Institut for Sociologi og Socialt Arbejde
Aalborg Universitet
4. semester sommer 2019

Antal ord: 22.796

Fredag d. 31. maj 2019

Oslo, Norge

FORORD

Jeg vil benytte lejligheden til at takke nogle af de personer, der har medvirket til at muliggøre dette speciale.

Der ville ikke være et speciale uden de fem informanter, der har åbnet sig op og fortalt om deres holdninger, følelser og oplevelser med ekstremisme og radikalisering. Jeg ønsker derfor at takke Samira, Fatuma, Amina, Sahra og Inaam¹ for deres modighed, venlighed og overbærenhed i forhold til mine mange spørgsmål og til tider vaklende norskkundskaber.

Mange tak også til Idil, som har lagt et stort arbejde i at hjælpe mig med at finde informanter. Det var en uundværlig hjælp.

Dernæst skal en stor tak lyde til min vejleder, Sune Qvotrup Jensen, for god faglig sparring og konstruktiv kritik gennem hele specialeprocessen. Det har ikke gjort processen lettere, at jeg har boet i Norge, mens jeg har skrevet specialet, og jeg ønsker derfor at takke Sune for hans fleksibilitet og imødekommenhed.

Tak til Sébastien Tutenges for alt, han har lært mig både gennem praktikken, der ledte op til dette speciale, men også efterfølgende. Han har i flere tilfælde været en uundværlig sparringspartner, der altid formår at være exceptionelt konstruktiv og rar (i den danske betydning).

Slutteligt vil jeg gerne takke Institutt for kriminologi og rettsosociologi på Universitet i Oslo, som generøst har tilbudt mig en kontorplads under specialeskrivningen.

Maibritt Schulz-Pedersen

¹ Ikke deres rigtige navne

ABSTRACT

The aim of this thesis is to explore how Islamic extremism and online propaganda affect young Norwegian-Somali Muslim women. Specifically, I will examine how these women handle extremism and the risks of getting radicalized and how their offline and online behavior has changed as a consequence of their attempts to avoid extremism and radicalization. In addition to their behavior, I also look at their emotional response and reactions.

Keywords: Radicalization, extremism, propaganda, Norwegian-Somali Muslims, social media, emotions

This is a qualitative study based on five semi-structured interviews with Norwegian-Somali Muslim women aged between 20 and 27. The five informants were selected from a list of requirements, that beside their age, religious identity and knowledge of Norwegian, focused on their relationship with extremism and online propaganda. They had all seen at least one propaganda video or other extreme online content, and they were all non-supportive of the extremists' beliefs and actions. I focus on non-radicalized Muslim women with an aversion to extremism because I find it to be an underexplored field and because I believe they can provide an insight to successful anti-radicalization strategies.

The study shows that the young Norwegian-Somali Muslim women interviewed all make use of individual preventive strategies to avoid extremists and extreme online content. In the offline world, they would create counter narratives about the extremists as being brainwashed, having an agenda and being money- and power hungry to puncture their claim to Islam. Their experiences with extremism also made the informants more skeptical in meeting new people and frightened of attacks by Norwegians who misidentified them as terrorist or extremists. On online platforms the informants changed from being trusting and unwary to being skeptical and selective in terms of, for example, adding Facebook friends or watching religious lectures on

YouTube. The most dominant emotions experienced by the informants in connection to the propaganda were fear, aversion and anger.

In the first part of the thesis, I take a closer look at the theoretical frame and existing research in this field, and I conclude that there is a lack of research combining the phenomenology of online propaganda and non-radicalized recipients. In trying to contribute to fill this research gap, I will use narrative and cultural criminology alongside theories of subculture and emotions. Following the methodical chapter is the analysis, where I start by presenting the informants and dig deeper into their understanding of identity before looking at the offline and online change of behavior as a result of extremism. Finally, I discuss the findings and conclude that the informants use a string of preventive strategies to avoid extremism and propaganda videos as exemplified in the paragraph above.

TRO OG LOVEERKLÆRING

Det erklæres herved på tro og love, at jeg egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Jeg er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<https://www.aau.dk/uddannelser/studievejledning/regler/plagiat>

Jeg er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står jeg inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

INDHOLDSFORTEGNELSE

KAPITEL 1: INDLEDNING, PROBLEMFORMULERING OG BEGREBSAFKLARING.....	8
<i>Problemformulering.....</i>	<i>9</i>
<i>Begrebsafklaring.....</i>	<i>11</i>
<i>Ekstremisme og ekstremister.....</i>	<i>11</i>
<i>Radikalisering.....</i>	<i>12</i>
<i>Propaganda.....</i>	<i>12</i>
 KAPITEL 2: LITTERATURREVIEW OG TEORI.....	 14
<i>Køn.....</i>	<i>15</i>
<i>Identitet som radikaliseringsfaktor.....</i>	<i>17</i>
<i>Subkulturel teori, herunder stempelingsteori og stigmatisering.....</i>	<i>18</i>
<i>Æstetikken i propagandavideoer.....</i>	<i>21</i>
<i>Kulturel kriminologi.....</i>	<i>22</i>
<i>Narrativets betydning.....</i>	<i>24</i>
<i>Narrativ kriminologi.....</i>	<i>25</i>
<i>Adfærdændring.....</i>	<i>27</i>
<i>Følelsesmæssige reaktioner.....</i>	<i>28</i>
<i>Emotionsteori.....</i>	<i>29</i>
<i>Og hvad så nu? Manglende perspektiver i eksisterende forskning.....</i>	<i>32</i>
 KAPITEL 3: METODE.....	 33
<i>Informanterne.....</i>	<i>33</i>
<i>Kriterier til informanter.....</i>	<i>33</i>
<i>Rekruttering gennem gatekeeper.....</i>	<i>34</i>
<i>Kvalitative interviews.....</i>	<i>35</i>
<i>Valg af metode: Hvorfor kvalitative interviews?.....</i>	<i>35</i>
<i>Interviewguide og interviewteknik.....</i>	<i>36</i>
<i>Validitet og generaliserbarhed.....</i>	<i>37</i>
<i>Følelser som data.....</i>	<i>37</i>
<i>Fravalg og alternative metoder.....</i>	<i>38</i>
<i>Data: Offline vs. Online.....</i>	<i>39</i>

<i>Data: Kvalitative spørgeskemaer</i>	39
<i>Etiske overvejelser</i>	41
<i>Mulige fejlkilder</i>	42
KAPITEL 4: RESULTATER OG ANALYSE	45
<i>Analysestrategi</i>	46
<i>Informanterne</i>	46
<i>Hvem er de? En præsentation af informanterne</i>	46
«Vi er født til at folk skal dømmе os»: <i>Identitet og marginalisering</i>	48
<i>Offline påvirkning</i>	51
«Islam handler om fred»: <i>Tro og praktisering</i>	52
«De kan tænke, hvad fanden de vil»: <i>Køn og agency</i>	55
"Jeg tør ikke gå ud, når der sker noget": <i>Stempling og følelser</i>	58
<i>Online påvirkning</i>	60
«Alle kan sige, hvad de vil på sociale medier»: <i>Øget skepsis og kritisk adfærd</i>	61
"Jeg tør ikke se på sådanne videoer": <i>Følelser og fascination</i>	63
"Jeg har slettet alle": <i>Modhandling</i>	67
KAPITEL 5: DISKUSSION OG KONKLUSION	70
<i>Diskussion</i>	70
<i>Dobbelt fokus på offline adfærdsændring</i>	70
<i>Ekstremismens betydning for adfærdsændring</i>	71
<i>Konklusion</i>	71
<i>Betydningen af specialets fund og videre forskning</i>	73
LITTERATURLISTE	75

KAPITEL 1

INDLEDNING, PROBLEMFORMULERING OG BEGREBSAFKLARING

I dette indledende kapitel vil rammen for specialet blive sat. Omstændighederne der har ført til specialets fokus vil blive gennemgået, ligesom problemformuleringen vil blive præsenteret og uddybet. Slutteligt vil der også være en begrebsafklaring, der udpensler, hvordan jeg i dette speciale forstår kernebegreber.

Da den norske dokumentariske bog "To Søstre" (Seierstad 2016) udkom i 2016, kom radikaliseringsbølgen blandt unge for alvor på dagsordenen i Norge. Omkring dette tidspunkt var den ekstremistiske terrorbevægelse Islamisk Stat på sit højeste, og en håndfuld muslimer fra hele verden blev forført af deres online propaganda og løfter om et selvstændigt land, hvor muslimer kunne leve uden at blive forfulgt og diskrimineret for deres tro. Islamisk Stat var så overtalende, at inden 2016 løb ud, var omkring 70 nordmænd rejst til Syrien for at slutte sig til deres militante kamp, heraf var seks ud af ti børn eller unge (Seierstad 2016:464;484).

Bogen "To Søstre" viste, hvor let det var for to helt almindelige unge norsk-somaliske muslimske kvinder fra en Oslo-forstad at blive radikaliseret i en sådan grad, at de uden deres forældres viden rejste til Syrien for at gifte sig med ekstremister fra Islamisk Stat og støtte deres kamp. Meget af radikaliseringsprocessen foregik online gennem twitterprofiler og online manifeste i samspil med privat koranundervisning - altså en blanding af online og offline påvirkning i de to unges liv.

Per 2019 er Islamisk Stat militært og territorielt nedkæmpet (Leraand 2019), men ekstremisterne og deres handlinger i islams navn har været med til at øge muslimfjendtlige holdninger i blandt andet Norge. I den norske mediedækning af islam og muslimer er det ofte konfliktfyldte emner der fylder, og over halvdelen af udenrigsstoffet om muslimer i 2016 handlede om terrorisme, Islamisk Stat, fremmedkrigere og voldelig ekstremisme (Birkvad et al. 2018:32). Det kan være en af grundene til, at næsten tre ud af fire nordmænd mener, at islam fører til mere konflikt

end fred, mens halvdelen af nordmændene oplever islam som en trussel mod norsk kultur (Birkvad et al. 2018:15). I tillæg ønsker mange nordmænd ikke muslimer som naboer, ægtefæller eller statsminister, og mere end hver sjette nordmand mener, at mørkhudede personer aldrig kan blive norske (Tyldum 2019).

Den diskriminering, som muslimer oplever, kan, som senere afsnit vil uddybe, øge risikoen for radikaliserings, og jeg ønsker med dette speciale at undersøge, hvordan unge norsk-somaliske kvinder navigerer i de risici, og hvordan ekstremismen har påvirket dem. Det har ført til følgende problemformulering:

Hvilke strategier bruger unge norsk-somaliske muslimske kvinder til at håndtere ekstremisme og risiko for radikaliserings?

- *Hvordan har ekstremisme som eksempelvis online propaganda påvirket deres offline og online adfærd?*
- *Hvilke følelsesmæssige reaktioner har ekstremismen og propagandaen medført?*

Dette speciale har hermed et andet og nyt fokus end tidligere forskning, som senere afsnit vil vise og uddybe. Først og fremmest ønsker jeg at undersøge kvinder frem for mænd - og ikke bare det, men ikke-radikaliserede kvinder frem for radikaliserede mænd, som senere afsnit vil vise ellers dominerer forskningsfeltet. I tillæg til dette nye fokus vil jeg også undersøge, hvordan informanterne følelsesmæssigt oplever ekstremisme og propaganda frem for blot at se på deres handlinger. Dette gør jeg i forventningen om, at følelser spiller en stor rolle hos informanterne i forbindelse med deres opfattelse, håndtering og forståelse af ekstremisme, og det er med til at bidrage til forståelsen af deres valg og fravalg.

Jeg fokuserer specifikt på norsk-somaliske kvinder, fordi somaliere og efterkommere af somaliere både er den største muslimske population og den største indvandringsgruppe i Norge². Derudover oplever norsk-somalierne et særligt negativt fokus blandt nordmænd. Næsten fire ud af ti nordmænd mener ikke, at somaliere

² Statistisk Sentralbyrå skema 05183

nogensinde kan blive norske, og det er alment accepteret at diskriminere kvinder, der går med hijab (Tyldum 2019).

Jeg har valgt at fokusere udelukkende på kvinder frem for mænd eller en blanding af kønnene af flere grunde. Jeg mener, som senere afsnit vil vise, at der er mangel på studier af kvinders opfattelse af og følelser omkring ekstremisme og især når det kommer til ikke-radikaliserede kvinder. Derudover er kvinderne i dette speciale tydeligt definerbare som muslimer, fordi de bærer hijab - noget, som nævnt ovenfor gør dem sårbare for diskriminering. Jeg ønsker derfor med dette speciale at undersøge, hvordan norsk-somaliske kvinder, der jævnligt oplever denne diskrimination og udstødelse fra det norske samfund navigerer blandt de risici for radikaliserings, det skaber.

På samme tid som jeg ønsker at undersøge forholdet mellem norsk-somalier og deres identitet som en radikaliseringsfaktor, ønsker jeg i endnu højere grad at se på, hvordan norsk-somaliske kvinder forholder sig til og håndterer ekstremisme. I de fleste tilfælde vil dette være i forbindelse med online propaganda som blandt andet henrettelsesvideoer, kommentarer eller opslag på sociale medier, men det kan også være i offline møder med ekstremister eller mediernes dækning af terrorangreb. Da informanterne i specialet er mellem 20 og 27 år, er de alle velkendte med sociale medier og fri adgang til nettet, og det er netop også her ekstremistiske grupper som blandt andet Islamisk Stat har fokuseret deres propaganda (Gemmerli 2014:19). Risikoen for at støde på ekstremisme på sociale medier er derfor stor, og jeg ønsker at undersøge, hvordan det har påvirket informanternes liv - både på online platforme, men også hvorvidt deres offline liv er blevet påvirket af ekstremisterne. Netop fordi sociale medier spiller en så stor rolle i informanternes liv, og fordi det online og offline-liv ikke kan skilles ad, men leves i samspil med hinanden, ville det ikke give mening udelukkende at se på det ene aspekt af informanternes liv (Medierådet and PET 2018).

Den kriminologiske relevans i dette speciale ligger dermed i at se på, hvordan muslimske kvinder, der er i en reel risiko for at blive radikaliseret, navigerer uden om det og undgår det. Som senere afsnit vil vise, kender samtlige informanter nogen med samme baggrund, der er blevet radikaliseret eller har vist støtte til

ekstremisterne - og de fortæller, hvor let det er at gå den forkerte vej. Alligevel har informanterne i dette speciale formålet at undgå dette, og jeg ønsker at undersøge, både hvordan de er lykkedes med det, og hvilke konsekvenser det har haft for dem. Håbet er, at det kan bidrage til en forståelse af radikaliseringsprocessen hos unge muslimer, der bor og er opvokset i et vestligt land, og ydermere kan bruges i det præventive arbejde med muslimer i risiko for radikalisering.

Jeg vil undersøge dette felt og svare på problemformuleringen ved at analysere fem kvalitative interviews med unge norsk-somaliske kvinder, der alle på den ene eller anden måde har personlige oplevelser med ekstremisme og som aktivt tager afstand fra det. Ved at kode deres interviews med en eksplorativ tilgang og analysere deres svar ud fra de mest gennemgående emner i de samlede interviews vil jeg i dette speciale undersøge, hvordan unge norsk-somaliske muslimske kvinder håndterer ekstremisme og risikoen for radikalisering - og hvilke konsekvenser det har haft adfærdsmæssigt og følelsesmæssigt.

Begrebsafklaring

Ekstremisme og ekstremister

En stor del af dette speciale handler om ekstremisme og ekstremister, nærmere bestemt islamistisk ekstremisme. Jeg benytter mig af Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremismes definition, der lyder således:

Ekstremisme betegner personer eller grupper, som begår eller søger at legitimere vold eller andre ulovlige handlinger med henvisning til samfundsforhold, de er utilfredse med³

En ekstremist accepterer vold, men udfører den ikke nødvendigvis selv, for at opnå et bestemt mål - i dette tilfælde at islam ikke blot skal være en religion, men også et politisk system og et lovværk med udgangspunkt i koranen. En ekstremist kan altså være alt fra en person, der støtter tankegangen og brugen af vold, til en person, der selv udfører volden, som eksempelvis en fremmedkriger. Dette speciale fokuserer hovedsageligt på den ekstremistiske terrorgruppe Islamisk Stat, og i noget mindre

³ <https://stopekstremisme.dk/ekstremisme>

grad også al-Shabaab, der har hovedsæde i Somalia og udsprang af al-Qaeda i 2012. Da informanterne i dette speciale ikke skelner mellem de forskellige ekstremistiske grupperinger, gør jeg det heller ikke.

Radikalisering

Kernen og den kriminologiske relevans i specialet drejer sig om informanternes håndtering af risikoen for at blive radikaleret. På samme måde som ovenfor tilslutter jeg mig i dette speciale Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremismes definition af radikalisering:

Radikalisering betegner en kortere eller længerevarende proces, hvor en person tilslutter sig ekstremistiske synspunkter eller legitimerer sine handlinger efter ekstremistisk ideologi⁴

I forlængelse af definitionen af ekstremisme fokuserer jeg i dette speciale på radikalisering i form af tilslutning til islamistisk ekstremisme som modsætning til andre former for ekstremisme. Det vil sige, at radikalerede individer i dette tilfælde i høj grad vil være muslimer eller konvertitter, som føler, at ekstremistiske grupper som Islamisk Stat retmæssigt repræsenterer muslimer og islam. Det er en proces, der udover tempo også kan variere i form, blandt andet online/offline, individ/gruppe og rekruttering/selv-rekruttering.

Propaganda

En del af problemformuleringen henviser til online propaganda, som kan være svært at definere og dermed kan forstås på mange forskellige måder. I dette speciale bruges begrebet propaganda i samme forstand som Gyldendals Den Store Danske gør:

Systematisk tilrettelagt envejskommunikation, der i frihed over for sagligheden med suggestive midler (ord, gerne billeder og musik) sigter mod at styre modtagernes holdning og adfærd⁵

⁴ <https://stopekstremisme.dk/ekstremisme>

⁵ http://denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Litteratur/Stilistik,_retorik_og_metrik/propaganda

Mere konkret betyder det, at propaganda i dette speciale dækker over materiale, som ekstremisterne sender ud. Det kan være henrettelsesvideoer og andre videoklip som Islamisk Stat flere gange har benyttet sig af, men det kan også være opslag med tekst eller billeder på facebook- og instagramsider. Med sociale medier bliver propaganda som envejskommunikation udfordret, men jeg mener, at med muligheden for at moderere, slette og fremhæve den respons, der er på sociale medier, falder det stadig indenfor ovenstående definition.

KAPITEL 2

LITTERATURREVIEW OG TEORI

I dette afsnit vil jeg fokusere på og fremlægge en oversigt over dels eksisterende forskning og dels den teoretiske ramme, der skal danne grobund for specialets senere analyse af resultaterne.

Først skal det understreges, at den fremhævede forskning og teori er et mindre udsnit af en stor forskningstradition, der omhandler blandt andet ekstremisme, (online) radikaliserings og propaganda. Da feltet spænder bredt, og tidsrammen for dette speciale har været begrænset, vil afsnittet her fokusere på den forskning og teori, der kan kobles til og enten understøtte eller udfordre specialets eget fokus og undersøgelser. Det er derfor heller ikke en dybdegående og udtømmende gennemgang af de udvalgte temaer og felter, men afsnittet præsenterer et overblik over den vigtigste og mest relevante forskning og teorier. Trods en hensigt om en bred kulturel og religiøs dækning blandt forskere og teoretikere, er hovedparten vestlige og ikke-muslimske.

Litteraturen, som jeg i dette kapitel og i den senere analyse tager udgangspunkt i, er indsamlet gennem søgninger på tværs af platforme og tilgange. I hovedtræk kan søgningen opdeles i to forskellige tilgange:

- En systematisk begrebssøgning i databaser og søgemaskiner som ProQuest, Primo, Medelej og Oria. Her blev der brugt både danske, norske og engelske udgaver af centrale søgeord som radikaliserings, ekstremisme, propaganda, sociale medier, følelser og kvinder - både alene og i kombination med hinanden.
- En "snowball"-søgning, der forekom i læsningen af den indsamlede litteratur, og som førte til yderligere relevant litteratur gennem henvisninger og litteraturliste.

Dette afsnit vil ikke dække den store litteratur inden for radikaliserings og radikaliseringsprocesser, da specialet ikke handler *direkte* om radikaliserings, men

derimod har et eksplorativt fokus på fænomenologien omkring brugen af sociale medier, propagandavideoer og de følelser, der er knyttet til det. Som i viktimologifeltet, hvor blandt andre Nils Christie (1986) og Vagn Greve (1971 citeret i Jacobsen and Sørensen 2013:105) ændrede fokus fra gerningsmand til offer, har dette speciale vendt spørgsmålet om radikaliserings på hovedet og i stedet for at undersøge de muslimer, der allerede er - eller er i fare for - at blive radikaliserede, er fokus på de, der ikke er - og som tværtimod tager stor afstand til dem, der er, som analysen senere vil vise.

Herunder følger en kritisk gennemgang af relevant litteratur knyttet til specialets temaer, der afspejler problemformuleringens opbygning: 1) Køn, 2) Identitet, 3) Æstetikken ved propagandavideoer, 4) Narrativers betydning på sociale medier, 5) Adfærdændring, 6) Følelsesmæssige reaktioner og 7) Manglende perspektiver i eksisterende forskning. I tillæg vil afsnittet gennemgå teorierne inden for subkultur, kulturel kriminologi, narrativ kriminologi og emotionsteori.

En smule atypisk vil dette speciale ikke skelne skarpt mellem eksisterende forskning og teori, men integrere dem i samme afsnit. Dette bliver gjort for at koble de to elementer tæt sammen, dels for at give et bedre flow i specialet, og dels fordi det giver bedre mulighed for at relatere specialet direkte til både eksisterende forskning og teori. Det gøres ved at vise, hvordan dette speciale adskiller sig, ligner og bygger videre på tidligere arbejde. På den baggrund mener jeg, at specialet ville miste noget af en større sammenhæng og flow ved at dele eksisterende forskning og teori op i separate afsnit. Det betyder også, at specialets empiri, der bliver uddybet og analyseret i senere afsnit, flere gange vil blive henvist til i de teoretiske overvejelser og i forbindelse med eksisterende forskning. Dette vil være tydeligt markeret.

Køn

Kønsperspektivet i dette speciale ligger i, at samtlige informanter er kvinder, hvilket er atypisk - men ikke uhørt - for studier, der på den ene eller anden måde undersøger radikaliserings af unge. Flere forskere (se blandt andre Leede et al. 2017; Van Leuven, Mazurana, and Gordon 2016; Necef 2016; Nuraniyah 2018; Pearson and Winterbotham 2017; Rabinovich 2017) sætter specifikt fokus på kvinder i forhold til ekstremisme, online propaganda og radikaliserings. Selvom propagandaen i mange

tilfælde maler et romantiseret billede af “rigtige kvinder” som modsætning til “rigtige mænd”, er konklusionerne, at kvinderne i høj grad tager selvstændige beslutninger om at deltage i ekstremistiske handlinger, og at der er en lang række forskelligartede roller - alle værdsat - som kvinderne varetager. Det kan være alt fra fremmedkrigernes hengivne hustruer til læger, lærere og i færre tilfælde aktive krigere eller rekruttører selv. Der er dog ifølge ekstremismeforskerne Elizabeth Pearson og Emily Wintherbotham (2017) stadig en tendens til at tilskrive forskellige grunde til henholdsvis kvinders og mænds radikaliserings, hvor kvinderne i højere grad bliver lokket og udnyttet på vejen til radikaliserings, og mændene mere groft sagt selv er skyld i det. Mistolkning af islam, vrede følelser og opfarende personligheder bliver alle brugt til at forklare mænds radikaliserings, men ikke kvindernes (Pearson and Wintherbotham 2017:63).

Sociale medier kan spille en stor rolle, da kvinderne her er mere frie til at “omgå” andre uden de restriktioner, der ville være i den offline verden. De kan eksempelvis mødes og kontakte mænd, de ikke er i familie med eller har kendskab til på forhånd, og kvinderne kan tage en mere aktiv og dominerende rolle i forhold til ekstremisme. Det kan være med til at forklare den store mængde af twitter-konti og blogs skrevet af ekstremistiske kvinder, som forfatter Åsne Seierstad (2016) samt Pearson og Wintherbotham (2017) beskriver, der handler om en glorificering af hverdagen med Islamisk Stat og tips til at rejse til eller leve i områder styret af den ekstremistiske gruppe.

Fælles for studierne nævnt herover er, at de fokuserer på kvinder, der allerede er eller er i fare for at blive radikaliseret, eller kvinder, der på en anden måde støtter ekstremistiske grupper. Derimod er der meget lidt fokus på de kvinder, der aktivt tager afstand fra eller ikke umiddelbart er i farezonen for at blive radikaliseret, som er den gruppe kvinder, specialet her interesserer sig for. Men når studierne viser, at radikaliserede kvinder ikke blot følger ordrer, men derimod handler selvstændigt, når de tilslutter sig ekstremisme, må det samme i mindst lige så høj grad være gældende for informanterne i dette speciale, der, som senere afsnit vil vise, tager afstand til ekstremisme.

Identitet som radikaliseringsfaktor

Identitet og hvordan man opfatter sig selv kan, som studierne i dette afsnit viser, have en stor indflydelse på, hvilken holdning man har til ekstremister som eksempelvis Islamisk Stat. Da informanterne i dette speciale er unge, muslimske, somaliske kvinder, der bor i et nordligt land, hvor deres religion er i mindretal, kan identitet have særligt stor betydning. Netop forholdet mellem at være fra Somalia og bo i Norge har sociologen Katrine Fangen (2006) undersøgt. Hun ser på, hvordan norske somaliere identificerer sig selv ud fra deres forskellige kulturelle tilhørsforhold til Somalia og Norge og på den svære balancegang mellem at integrere sig i Norge og bibeholde sin afrikanske og somaliske identitet. Den afvejning er også omdrejningspunktet for forskerholdet Michele J. Gelfand et al. (2016), der efterspørger mere fokus på, hvordan muslimske anden- og tredjegerationsindvandrere opfatter deres egen identitet i forhold til deres etniske baggrund, når man skal forklare, hvorfor nogle bliver fremmedkrigere.

Studierne viser, hvordan muslimer, der bor i et andet land end deres etniske baggrund, er en marginaliseret gruppe, og Gelfand et al. (2016) knytter dette direkte til en øget risiko for radikalisering. Fangen (2006) påpeger, hvordan især indvandrere med somalisk baggrund er udsat for stigmatisering i Norge. De bliver som befolkningsgruppe fremhævet som de sværeste at integrere. Netop denne generelle fordom blandt nordmændene kan være en af grundene til, at de norsk-somaliske informanter i hendes studie aktivt definerer sig i modsætning til dette gennem en distancering til fordommene. En pointe er dog, at det kan være svært for de norsk-somaliske muslimer at have magten til at definere sig selv på grund af deres hudfarve og traditionelle påklædning, som netop er noget af det, de unge somaliere opvokset i Norge definerer sig selv ud fra.

Kriminologen Imran Awan (2016) viser også, hvordan muslimer i kommentarer og opslag på sociale medier bliver defineret som terrorister, Islamisk Stat og ekstremister og associeret med drab, voldtægt og bomber. Netop fordi det er så almindeligt at associere muslimer med ekstremisme, har helt almindelige muslimer et stort behov for at skabe en stærk identitet, der tager afstand fra ekstremisterne. Informanterne i ovennævnte studie har oplevet diskrimination og racisme, og Gelfand

et al. (2016) beskriver, hvordan den ydmygelse, det kan medføre, kan gøre ekstremistiske propagandavideoer mere tillokkende, og hvordan deltagelse i ekstremisme kan ses som en måde at genvinde magten til at definere sig selv på. I bogen "Unge muslimske stemmer. Om tro og ekstremisme" giver Sveinung Sandberg et al. (2018) også unge muslimer en mulighed for at genvinde magten til at definere deres tro, dog uden det ekstremistiske lokkemiddel. Her får helt almindelig norske muslimer lov til at definere kerneaspekter ved islam, deres praktisering af troen og deres holdning til ekstremister. Kapitlet om islam på nettet understreger, hvor stor en rolle islam spiller i muslimers liv på sociale medier, og hvordan de kritisk går til indhold på nettet, nu hvor "alle har tilgang til at skrive ting på nettet" (Sandberg et al. 2018:97).

Subkulturel teori, herunder stempelingsteori og stigmatisering

Som beskrevet ovenfor er det tydeligt at se, hvordan muslimer, og især norsk-somaliske muslimer, let kan komme til at leve parallelt med nordmænd, der ikke accepterer dem som en del af det norske folk og samfund. Spørgsmålet er så, hvorvidt man kan tale om en subkultur blandt informanterne.

Subkulturteori opfatter helt traditionelt subkulturer som en "løsning" på et problem (Cohen 1955). Problemet kan være mange ting, men vil oftest være i forbindelse med en udstødning eller på anden måde udelukkelse af samfundet eller den kultur, der hersker i samfundet. Subkulturen adskiller sig ved at have sine egne regler og normer forskellige fra de herskende i resten af samfundet og bliver på den måde en "løsning" for dem, der ikke kan blive accepteret i det normative samfund. I kriminelle subkulturer handler det ikke blot om at omskrive samfundets regler, men at vende dem helt på hovedet. Kriminolog og forfatter Simon Cottee (2011) beskriver det sådan her i forhold til radikaliserings: Ensomme og fremmedgjorte personer finder sammen, eventuelt i en moské, og skaber stærke venskaber. Det udvikler sig til at blive en stærkt sammenknyttet gruppe af "gutter", der tager afstand til det samfund, der i første omgang ekskluderede dem. På den måde skaber de sammen en identitet, der bygger på deres udstødelse og deres muslimske tro, der i takt med at identiteten bliver mere og mere accepteret blandt gruppen, også bliver mere ekstrem.

Som i ovenstående eksempel, fokuserer subkulturteori almindeligvis på unge, marginaliserede og kriminelle mænd (se blandt andre Cohen 1955; Jensen 2010), men mange af de faktorer, Cottee (Cottee 2011:738) nævner som del af “problemet” for de radikaliserede mænd, gælder også for kvinderne i dette speciale: De er underrepræsenteret i et land, hvor de oplever fjendtlighed, diskriminering og en identitetskrise. De er altså frustrerede over både deres status i samfundet, og forvirrede over deres identitet, og ekstremisternes subkultur ville være en “løsning” på begge disse problemer. Hvis informanterne havde valgt at reagere på den modstand, de oplever, ved at blive medlem af den ekstremistiske subkultur, så ville de både opnå en anden status og identitet end de har nu - i stedet for at blive stemplet som terrorister af nordmænd, ville de få status som en hellig kriger, der beskytter islam og retfærdighed og dermed tillader brugen af vold mod “det onde Vesten” (Cottee 2011).

Noget nær de samme problemer som informanterne oplever, opstod da et etnisk mindretal i Sydney (Poynting, Noble, and Tabar 2001) blev udsat for etnicisering - et skel mellem “os” og “dem”, der bygger på fordomme om race og etniske forskelligheder. Når det skel bliver skabt eller opretholdt af medierne, kan det blandt andet have en indflydelse på holdningen hos officielle organisationer som eksempelvis politiet, der igen kan være med til at opretholde stempelingen. Det kan også medføre, at medlemmerne i subkulturen føler et særligt behov for at terrorisere og være ondskabsfulde over for dem, der ikke er med i gruppen, dem, som i samfundet bliver opfattet som “de gode”, og aktivt gøre noget for at overtræde de regler, der hersker i samfundet (Cottee 2011:736) - handlinger, der er med til at gøre skellet mellem “dem og os” endnu større.

I dette tilfælde mener jeg ikke, at informanterne som sådan kan opfattes som en subkultur i sig selv, selvom de oplever mange af de faktorer, der kan være medvirkende til at drive folk ud i subkulturer, som senere afsnit vil vise. De har altså på trods af stigmatisering og diskriminering ikke følt sig fristet til at blive en del af ekstremisterne, der danner en subkulturel “løsning” på problemet med ikke at føle sig velkommen i samfundet. Alligevel mener jeg, at subkultur-teoriens underliggende teorier som stempelingsteori og stigmatisering kan være relevante i forhold til dette speciale.

Stemplingsteorien er ifølge sociolog Howard S. Becker (1974) ikke snævert fokuseret på selve stemplingen af en handling eller en person, men derimod et bredere perspektiv på menneskers opfattelse og udførelse af handlinger, der kan stemples som "afvigende", og hvilken indflydelse de har på hinanden. Det er en teori, der viser og udforsker magten i det at definere situationer, handlinger og mennesker som enten afvigere eller ej, og som blandt andet kan bruges til at udøve kontrol i samfundet. Det opsummerer stemmingsteoretiker John Kitsuse (i Braithwaite 1989:7) som, at handlinger og mennesker i sig selv ikke er afvigende, men bliver det i kraft af samfundets konforme medlemmers fortolkning og definition. Det viser sig blandt andet i opfattelsen af muslimer i Vesten, der for alvor blev negativ efter terrorangrebet den 11. september 2001. Det blev startskuddet til den tidligere amerikanske præsident Bush' krig mod terror, hvor han i sine taler klassificerede amerikanerne som gode og uskyldige ofre, og terroristerne, der var en del af al-Qaeda og muslimer, som de onde skurke (Loseke 2009). Fordi dette skurkebillede blev knyttet så tæt sammen med terroristernes religion og identitet som muslimer, spredte den negative holdning til muslimer sig til resten af samfundet, og pludseligt blev det at være muslim stemplet som noget dårligt.

Som en del af stemmingsteorien forklarer kriminolog John Braithwaite (1989), hvordan "udskamning" (dækker alt fra et løftet øjenbryn til direkte konfrontation og en dom fra en dommer) kan stigmatisere og skaber en "afvigende" status. Som senere afsnit vil vise, har informanterne alle oplevet denne stigmatiserende udskamning, og det kan i yderste konsekvens skubbe "afvigerne" mod kriminelle subkulturer som en konsekvens af stemplingen. Braithwaite argumenterer dog også for, at selvom det kan være svært at bryde ud af stigmatiseringen og fri fra stemplingen, er det ikke umuligt - det er en proces, der også kan reverseres.

Efter at have modtaget kritik af at teorien ikke forklarer kriminalitet, slår Becker (1974) fast, at stemplingen i sig selv ikke er grund nok til at blive kriminel, og at man sagtens kan være kriminel, før man bliver stemplet som det. Derimod fører stemplingen til en situation, som gør det sværere for den stemplede at fortsætte som før og kan på den måde provokere hende til at gøre noget kriminelt eller på anden måde unormalt. Braithwaite (1989:18) forklarer processen fra at opleve at være

marginaliseret til at blive tiltrukket af subkulturer, der giver social støtte, til at identificere sig selv som afvigende og derfra være i større risiko for at blive kriminel, fordi man ikke kan opnå respekt og tjene til livets ophold på lovlig vis. Set i forhold til dette speciale og informanterne heri, så betyder det, at den stemping de oplever fra nordmænd, når de bliver associeret med ekstremister eller terrorister, kan sætte dem i en situation, hvor det er svært at leve et normalt liv, uden at det stempel sidder på dem. Men som psykolog og forfatter Margaret Wetherell (1996) understreger, er det ikke altid, at en gruppetilhørighed fører til en negativ adfærds- og holdningsændring. Det kan også være til det positive, som dette speciale vil sætte fokus på.

Subkultur, stemping og stigmatisering hører altså unægteligt sammen og har en indflydelse på hinanden, og de kan i samspil med hinanden være med til at forklare kriminalitet. Hvis "problemet" i dette tilfælde er, at informanterne bliver stigmatiseret og i en vis grad udstødt fra det norske samfund, hvad er da "løsningen"? En løsning kunne være, som beskrevet ovenfor, at finde sammen med andre udstødte og stigmatiserede muslimer, der med tiden risikerer at blive ekstreme, men det vil senere afsnit vise, at informanterne ikke gør. I stedet vælger de en anden løsning, der netop er omdrejningspunktet for dette speciale - en adfærdsændring i de fora, hvor de har stødt på ekstremisme. Det vil ligeledes blive uddybet og diskuteret i senere afsnit.

Æstetikken i propagandavideoer

Det tillokkende i propagandavideoer er et fokus i flere studier og artikler (se blandt andre Awan 2017; Cottee 2015a, 2015b; Picart 2015), der undersøger æstetikken i ekstremistisk materiale. For selvom det er billeder og videoer, der blandt andet viser lig, drab, blod og vold, så er der en overordnet attraktiv æstetik og retorik, som blandt andre forfatter Caroline Picart (2015) og Cottee (2015b) beskriver som "Jihadi Cool" eller "Jihadi Chic". Det defineres som en positiv fremstilling af det hypermaskuline som at være en "badass", hvor alt fra tøj og smykker til våben og baggrundsbilleder af krig er med til at redefinere, hvordan stolte muslimer, der kæmper for deres land, ser ud. Det er dog ikke alle, der accepterer dette narrativ om den stolte muslim, viser Awans (2017) studie. Her var der kun få, der tilskrev sig narrativet om, at Islamisk Stat er de rette muslimer og samtidig ofre for en krig mod islam, en slags os-og-dem-narrativ. Langt flertallet af informanterne i studiet afskrev dette narrativ og gik i stedet

til modangreb med hashtagget #NotinMyName for at understrege, at ekstremisterne misbrugte islam og det at være muslim gennem deres handlinger.

Selve propagandavideoerne er professionelle og redigeret til at ligne computerspil eller Hollywood-film, hvor vi er vant til at se blod og våben. Et ord, der går igen i studierne beskrivelse af propagandavideoerne er "slick" (se blandt andre Aly et al. 2017; Awan 2017; Blaker 2016; Conway 2017; Friis 2015, 2018; Van Leuven et al. 2016; Necef 2016; Picart 2015; Rabinovich 2017; Winter 2015), der kan oversættes til at være smart og cool. Både Picart (2015) og Awan (2017) sætter fokus på den Hollywood-glamour, der er over de propagandavideoer, som Islamisk Stat deler på sociale medier, og Awan (2017) beskriver, hvordan de bliver brugt til at glamourisere ekstremisme og få det til at se ud som om, det er sejt eller cool at kæmpe sammen med dem. Studierne er med til at sætte fokus på, at det ikke blot er indholdet og ideologierne, men også selve formidlingen og stilen i ekstremistisk propaganda, der kan virke tillukkende. Der kan derfor opstå et skel, hvor unge muslimer som specialet her undersøger, kan være dels tiltrukket af videoernes æstetik og dels frastødt af indholdet og budskabet.

Kulturel kriminologi

Som beskrevet ovenfor bliver propagandavideoerne fremstillet og beskrevet på en særlig måde - og det samme gør de ekstremister, der deltager i propagandaen. Blandt andet bliver selvmordsbombere opfattet som ninjaer på hævntogt, filmstjerner og romantiserede sexsymboler (Cottee 2014), mens andre jihadister bliver sammenlignet med krigere i videospil, gangstere og "thugs" (Cottee 2015a). Det er alle beskrivelser, der giver modtagerne andre billeder i hovedet, og ved at forbinde de billeder med ekstremisterne, er det også et forsøg på at kombinere de følelser, der følger med beskrivelserne.

Det er en spejling af kulturer, vi allerede kender, som kriminolog Jeff Ferrell (1999:397) beskriver med sin teori om "hall of mirrors". Den går ud på, at en portrættering af eksempelvis en fremmedkriger i medierne vil påvirke, hvordan fremmedkrigerne selv portrætterer sig selv, der igen vil påvirke medierne. Spejlingen kan gå på tværs af kulturer og medier, og skellet mellem virkelighed og fiktion bliver sløret. Det understøtter Hayward (2002) ved at påpege, hvordan massemedier gør

kriminelle til helte og idoliserer dem i alt fra tv-serier til film og musik. Et eksempel er i Tarantinos kultfilm "Pulp Fiction", hvor et par lejermordere bliver personificeret som heltene i historien. Ved at få inspiration fra populære og vellidte roller og karaktertyper, spejler ekstremister sig i disse i et håb om at modtagerens opfattelse af dem som helte også spejler sig.

Og det er ikke kun videospil og Hollywood-film, som ekstremisterne spejler sig i. Det er nok de færreste, der ville bytte pornofilm ud med en halshugningsvideo, men de to indeholder faktisk nogle af de samme karakteristika, mener Cottee (2014). Han sammenligner de ekstremistiske propagandafilme med to forskellige genre af porno: "Feature", hvor der bliver fortalt en historie med dertilhørende roller, og "gonzo", der viser grænseoverskridende sex og af og til vold uden en baghistorie. Ekstremistiske grupper som eksempelvis Islamisk Stat bruger begge metoder. En feature-video kan være, når de i en tale inden en halshugning adresserer den amerikanske præsident og forklarer og retfærdiggør drab, mens gonzo-videoer kan være helt korte råvideoer af vejsidebomber, der springer, eller billeder af lig uden beskrivelse. På samme måde som porno er disse videoer tilgængelige med få klik på internettet, og de udstråler magt og utæmnet brutalitet.

Fordi volden er lige så tilgængelig som sex, kan propagandavideoerne blive normaliseret og blive en del af "mainstream"-mediebrug, mener forskerne Rowland Atkinson og Thomas Rodgers (2016). På samme måde som vold og skade bliver fejret i videospil, opbygger ekstremisterne deres propagandamateriale omkring dette, og det fører til, hvad der synes at være en mere offentlig accept af ekstreme voldelige scener fra virkeligheden, som brugere selv kan dele. Virkelighed og det digitale udbud af blandt andet ekstrem vold flyder sammen, og det kan fungere som en slags aflastning eller pause fra hverdagen, hvor seeren får lov og fred til at sammensætte sit egen lystbetonede medieindhold uden stempeling. Atkinson og Rodgers (2016) tilbyder to forklaringer på denne tiltrækning til det ekstreme: Enten som et afbræk fra en kedelig, rutinepræget hverdag på samme måde som ekstreme drukture kan være det, eller jagten på den følelsesmæssige tilfredsstillelse ved at se noget ekstremt, der på samme tid er ægte. Denne teori forklarer dog ikke helt, hvorfor blandt andre informanterne i dette speciale gør noget for aktivt at undgå propagandavideoer, der netop viser denne ekstreme ægte vold.

Et ønske om mere spænding i en kedelig hverdag er også en af de grunde, Cottee og Keith Hayward (2011) mener kan forklare, hvorfor nogle bliver fremmedkrigere, sammen med et ønske om at opdage den ultimative mening med livet og et ønske om hæder. På samme måde som man kan blive forført af en pornografisk film, kan man ifølge kriminolog Jack Katz (1988) også blive forført af at udføre noget kriminelt - i dette tilfælde eksempelvis at se eller dele en ekstremistisk voldelig video eller deltage i ekstremistisk terrorisme. Det er ikke så meget handlingen i sig selv, der er forførende, men den euforiske følelse, den medfører, der bliver sammenlignet med en orgasme. Og netop de følelser, som potentielle fremmedkrigere oplever, er vigtige at undersøge, da meget tyder på, at følelser kan være en af de store motivationer for at begår terror (Cottee and Hayward 2011). Dette speciale undersøger som tidligere beskrevet følelserne hos dem, der ikke begår eller støtter terror, og ved at sammenligne de to, håber specialet at kunne bidrage til en forståelse af, hvorfor nogle vælger at støtte ekstremister, mens andre ikke gør.

Narrativers betydning

Narrativer er allerede blevet nævnt nogle gange indtil videre i denne litteraturgennemgang, og de har en stor betydning, når man skal undersøge hvilke holdninger, de unge tilslutter sig på sociale medier. Både historiker og forfatter Karen Greenberg (2016) og radikaliseringsforskere Raquel da Silva og Rhys Crilley (2017) fremhæver, at lige netop sociale medier er centrale i forhold til rekruttering, fordi Islamisk Stat får lov til at præsentere det narrativ, de bruger til at fremme sig selv og deres handlinger på en tillokkende måde. Både ekstremisternes egen udlægning af narrativet og den måde, modtagerne tolker og kommenterer på indholdet, har en stor betydning. Tilskuere eller modtagere af ekstrem propaganda kan nemlig tolke indholdet anderledes, end afsenderen havde for øje, og udvikle modnarrativer, som terrorforsker Anne Aly (2017:64) fremhæver betydningen af.

Konklusionen fra både Aly (2017) og Greenberg (2016) er, at for at en modkampagne mod ekstremisternes indhold på nettet skal være succesfuld, skal den udover at nedlægge siderne med ekstremt indhold blandt andet også anerkende, at internettet ikke bærer hele skylden, og at antiradikalisering derfor både skal ske online og offline. Derudover skal modnarrativer blive præsenteret af troværdige

muslimer med et godt kendskab til islam i stedet for regeringer, der ikke har sat sig ind i islamisk religion eller kultur, ligesom Ashour (2010) understreger vigtigheden af. Aly (2017) tilføjer, at et fokus på modtagerne kan være med til at forklare, hvorfor nogle få opfatter indholdet anderledes end hovedparten af tilskuerne, selvom begge grupper modtager ens indhold på de samme sociale platforme. Både hun og da Silva og Crilley (2017) fokuserer altså på modtageren frem for afsenderen og på de holdninger, videoerne fremprovokerer frem for indholdet i videoerne. Det er den samme tilgang, dette speciale har til informanternes brug af nettet, hvor det er mindre vigtigt, hvad de egentlig ser, og mere vigtigt, hvordan det har formet deres holdning og adfærd. Og internettets muligheder for sociale interaktioner spiller netop en vigtig rolle i forhold til at påvirke adfærd ifølge Aly (2017:67).

Narrativ kriminologi

Formålet med dette afsnit er at vise, hvad narrativer betyder for den måde, vi opfatter andre på. Så når informanterne i dette speciale tager afstand til ekstremisterne og deres narrativer, er det fordi, de skaber et modnarrativ, der står i skarp kontrast til ekstremisternes.

Et narrativ er ifølge kriminologerne Lois Presser og Sveinung Sandberg (2015) en historie eller en fortælling, som både kan være skrevet ned, fortalt mundtligt eller gennem gestikulationer eller andre former for formidling. Det kan ses som en faktuel fortælling om en begivenhed, en subjektiv fortolkning af en begivenhed, eller, som narrativ kriminologi opfatter det, som en måde at skabe oplevelser på. Her vil fortælleren inddrage sig selv i narrativet og ved at fremhæve og prioritere visse ting ved begivenheden, hjælper narrativet med at give mening til begivenheden eller oplevelsen (Presser 2009). Hvis man undersøger informanterne i dette speciale med samme anskuelse, vil det betyde, at de ikke blot genfortæller, hvad de har oplevet i forhold til ekstremisme, hverken faktisk eller som en subjektiv fortolkning, men at de oplevelser, de har haft i den forbindelse, har skabt den historie, de fortæller i specialet her. På den måde er ethvert narrativ et udtryk for den enkeltes oplevelse, og hvis flere informanter har samme eller lignende narrativer, må det betyde, at de har haft samme eller lignende oplevelser i forbindelse med ekstremisme.

Som tidligere nævnt, hænger narrativer stærkt sammen med identitet. Gennem det narrativ, som alle mere eller mindre ubevidst fortæller om sig selv, skaber vi vores identitet. Det kan som beskrevet ske gennem oplevelser, der former den måde, vi ser os selv og andre på, og fordi oplevelser konstant ændrer sig og ændrer betydning, ændrer vores narrativer sig også (Presser and Sandberg 2015). For informanterne i dette speciale vil det betyde, at jo flere oplevelser de får med ekstremistiske grupper, eksempelvis gennem propagandavideoer eller i mødet med ekstremister og/eller ofre for ekstremisme, desto mere vil deres narrativ og dermed holdning til ekstremisterne ændre sig. Narrativer er altså ikke en fast størrelse, men er derimod elastiske og fleksible - men det gør dem ikke usande. For i narrativ kriminologi er man ikke så interesseret i, om historien er faktisk sand, men mere betydningen af, hvad historien og den måde, den bliver fortalt på, har for fortælleren, og hvordan narrativer kan inspirere til skadelige handlinger og forståelsen af disse handlinger (Presser and Sandberg 2015). Informanterne i dette speciale tilbyder alle deres forklaring på, hvorfor nogle muslimer kæmper for ekstremisterne ved at konstruere et narrativ om dem, der passer på den forklaring.

Omvendt konstruerer informanterne i interviewene også narrativer om sig selv, der forklarer, hvorfor de ikke støtter ekstremisme - et modnarrativ. Forskerholdet Christian Leuprecht et al. (2009) forklarer, at der ikke kun er én vej til radikaliserings, og at der derfor heller ikke kun bør være ét modnarrativ. Fordi der findes alt fra sympatisører og aktivister til voldelige og ikke-voldelige ekstremister, bør der være mindst lige så mange modnarrativer for at nå ud til alle, der er i fare for at blive radikaliseret og for at bekæmpe alle former for ekstremisme. De har udviklet fire modnarrativer, hvor senere afsnit vil vise, at informanterne i dette speciale i høj grad udlever den tredje: At det ikke er legitime handlinger, at ekstremisterne dræber uskyldige, hverken folk fra vesten eller de, der selv er muslimer. En del af informanterne nævner også det fjerde modnarrativ, som Leuprecht et al. (2009) fremstiller, nemlig at det ikke er muslimers pligt at kæmpe for terroristerne i krigen mod Vesten.

Det er ikke kun oplevelser, der påvirker narrativet - det samme gør omgivelserne (Presser and Sandberg 2015), ligesom Fangen (2006) oplevede i sine interviews med somaliere, blev hun som hvid kvinde fra middelklassen anset som et symbol for

alle nordmænd, og det satte nogle følelser i gang hos hendes informanter, der gjorde, at de udtalte sig endnu mere frustreret og vredt over Norge og nordmænd end de ellers ville have gjort. I metodeafsnittet vil specialet her diskutere, hvilken påvirkning på data, det har haft, at de somaliske informanter blev interviewet af en hvid kvinde fra Norden.

Adfærdsændring

Formålet med dette speciale er at undersøge, hvordan religiøs propaganda har ændret unge norsk-somaliske muslimske kvinders adfærd på sociale medier. Spørgsmålet er derfor, hvorvidt adfærd kan ændres på baggrund af indhold. Netop det har kriminologerne Lieven Pauwels og Nele Schils (2016) undersøgt i forbindelse med effekten af ekstremt indhold. De har undersøgt, om man bliver voldelig af at have set voldeligt indhold på nettet og konkluderer, at en (politisk) voldelig adfærdsændring i nogen grad er relateret til at se voldeligt (politisk) indhold.

Men det er ikke kun adfærdsændring til det værre, der er blevet undersøgt. I forlængelse af narrativets vigtighed understreger også terrorforsker Robyn Torok (2013), hvor stor en rolle indholdet på sociale medier har, og hvordan det bliver brugt til at ændre den måde, modtageren tænker og ser verden på - altså en adfærdsændring, der i dette tilfælde er til det bedre, eller med andre ord til at blive mere kritisk over for de ekstremistiske holdninger. Som forskerholdet Diana Rieger, Lena Frischlich og Gary Bente (2013) også understreger, er det ikke altid at ekstremisternes ønske om at påvirke adfærd gennem propaganda lykkes, og størstedelen af modtagerne har negative følelser mod ekstremisterne. Studierne understreger dermed, hvor stor en magt online indhold har på den adfærd, modtagerne udviser. Det viser forsker Emily Turner-Graham (2014) også i sit studie af fanskaren til den norske højreekstreme terrorist Anders Behring Breivik, der dræbte 77 og sårede mange flere i to koordinerede angreb i og omkring Oslo den 22. juli 2011. Den fanskare, der opstod i kølvandet på angrebene, har brugt sociale medier til at sprede Breiviks egen højreekstremistiske propaganda, der opfordrer til vold mod muslimer. På den måde ender modtagerne med selv at blive afsendere af ekstremistisk propaganda i en adfærdsændring, der gik fra at modtage til at sprede indhold, hvilket netop er en af konsekvenserne ved sociale medier ifølge Turner-Graham (2014). Et hul, som dette speciale vil forsøge at udfylde er, hvordan

adfærdsændringen hos informanterne manifesterer sig i andre aspekter af informanternes hverdag og liv end blot på sociale medier. Som senere afsnit vil vise, har ændringen nemlig spredt sig fra de sociale medier til informanternes offline-liv.

Følelsesmæssige reaktioner

Det er de færreste, der kan se en video af en mand, der bliver halshugget eller brændt levende uden at føle et eller andet - og derfor er følelser i forbindelse med propagandavideoer et uundgåeligt tema i dette speciale. Flere studier (se blandt andre Baines et al. 2006, 2010; Kennedy 2018; Lenette and Miskovic 2018) har undersøgt, hvilke følelser der er på spil i forbindelse med (ekstremt) online indhold. Ved at analysere kommentarer på det sociale medie Reddit har forsker Liam Kennedy (2018) undersøgt, hvilke følelser der opstod hos folk efter at have set Netflix-dokumentarserien "Making a Murderer". Det viste sig at være alt fra vrede og afsky til frygt og forvirring.

Fordelen i Kennedys (2018) undersøgelse i forhold til specialet her er, at brugerne selv har ytret deres holdning og følelser uden en forskers indblanding, og at deres reaktioner og følelser er "real time". På den anden side kan det være svært at validere indlæg på anonyme fora, hvor der kan være skruet op for retorikken, og hvor falske profiler eller "trolls" kan være på spil, og hvor det kan være svært at afgøre, hvordan kommentarer skal forstås. Derudover ved Kennedy (2018) intet om sine respondenter udover deres brugernavn og deres kommentarer, hvilket giver mangel på nuancer i analysen af data. Selvom en Netflix-dokumentar ikke kan sammenlignes med propagandavideoer, kan studiet alligevel bruges til at understrege vigtigheden af at se på modtagernes reaktioner og de debatter og følelser, det kan frembringe. Som Kennedy (2018) konkluderer, er det fejlagtigt at gå ud fra, at alle modtagere passivt opfatter kriminalitet i medierne på samme måde.

Forskerduoen Carolina Lenette og Natasa Miskovic (2018) beskriver sociale mediers tvetydighed i deres analyse af, hvordan billeder af flygtninge, der mistede livet i forsøg på at krydse grænser, kan skabe en stærkere følelsesmæssig reaktion hos tilskuerne end ikke-illustrerede historier. For selvom billeder og videoer tilføjer et element til historier, der kan gøre os mere følelsesmæssigt påvirkede, kan sociale medier også medvirke til at gøre det modsatte. De forklarer, hvordan sociale medier

kan fungere som et slør, der skaber en afstand mellem brugerne og indholdet, eksempelvis billeder af døde kroppe. Samtidig er medier ofte tilbageholdende med at dele sådanne billeder, ellers censurerer de forskellige medier indholdet. Fordi modtagere ikke bliver direkte udsat for billeder eller oplever et slør mellem billederne og sig selv, kan disse drab og dødsfald opfattes som et fiktivt fænomen i tilskuernes øjne. Lenette og Miskovic (2018) understreger, at jo bedre tilskuerne kan identificere sig med de afdøde og deres situation på billederne, desto større er sandsynligheden for, at de har en følelsesmæssig reaktion.

Det er nemlig langt fra altid, der er en forventelig følelsesmæssig reaktion, som politolog Paul Baines et al. (2006, 2010) konkluderer. De har undersøgt, hvordan britiske muslimer opfatter og følelsesmæssigt reagerer på islamistisk propaganda alt efter indhold, genre og informanternes modtagelighed. De undersøger mænd og kvinder separat ved at vise dem fem typer af forskelligt og på forhånd udvalgt propagandamateriale og konkluderer, at informanterne oplevede alt fra at kede sig til manipulering, skepsis og endda forståelse for, at nogle ville finde propagandaen interessant.

Emotionsteori

Specialet her tager udgangspunkt i dels en kulturel emotionssociologi og dels symbolsk interaktionistisk teori. Hovedtrækkene ved den kulturelle opfattelse er, at følelser ikke blot er en biologisk respons, men derimod bliver skabt i sociale sammenhænge og afhænger af samfundets normer - der er en fælles forståelse af, hvilke følelser, der er passende i forskellige sammenhænge (Bericat 2016:499). Den anden teori, specialet bygger på, ser følelser som tæt forbundet med ens egenopfattelse og identitet, og måden det bliver mødt på, afgør hvilke følelser, vi oplever.

Sociolog og forfatter Donileen Loseke (2009) påpeger, at følelser tidligere blev opfattet som noget individuelt, men i dag ses følelser i højere grad som et socialt og kulturelt fænomen, hvor vi bruger sprog til at formidle, fortolke og analysere følelser. Fordi følelser ikke er en fast størrelse, men i stedet bliver skabt i forhold med andre, bliver de sociale i det øjeblik, vi manifesterer følelser i interaktion med andre - og giver hvert møde en betydning (Bericat 2016:496). Det kan være alt fra konflikter og

vold mellem partnere til politiske debatter og komedieserier på tv. Følelser hænger også unægteligt sammen med tanker, hvor henholdsvis følelser kan føre til tanker, og tanker kan føre til følelser. På den måde er det muligt, at et billede af et terrorangreb først bliver følelsesmæssigt ladet, når modtageren sætter det i en sammenhæng, der giver mening til billedet. Det betyder i dette tilfælde, at det er vigtigt at undersøge informanternes tanker om ekstremisme og ekstremisterne for at kunne forstå, hvorfor de føler, som de gør.

På samme måde kan følelser også hænge tæt sammen med de forventninger, informanterne har i sociale interaktioner (Bericat 2016). Hvis interaktionen validerer informantens identitet, så vil hun føle positive følelser - og omvendt negative følelser i situationer, hvor hendes identitet ikke bliver mødt. Som tidligere gennemgået betyder identitet meget for informanterne, og derfor hænger følelsesmæssige reaktioner ikke blot sammen med, hvad der sker for dem personligt, men også de ting, der sker for den gruppe af personer, de identificerer sig med (Bericat 2016). Netop derfor er følelser vigtige at undersøge, fordi de dels forklarer sociale fænomener, som følelser er, og dels fordi følelser er nødvendige for at forklare social adfærd (Bericat 2016:495). Forstår man en følelse, forstår man derfor også den sociale situation, der er katalysator for følelsen.

Følelser består af tre hovedelementer: Oplevelser, kropslig reaktion og adfærd (Vikan 2014). Oplevelser kan eksempelvis være sansninger eller tanker og kan både opstå brat eller noget, der udvikler sig over tid. Både den kropslige reaktion og adfærden kan enten være let at se eller næsten usynlig for andre at få øje på, men det kan eksempelvis være, at hjertet banker hurtigere, og man begynder at svede, eller at man får et bestemt ansigtsudtryk. Psykoterapeut Arne Vikan (2014:18) mener, at når man undersøger følelser, tager man udgangspunkt i én af hovedelementerne, og dermed kan man kun få en indikation på følelsen frem for den fulde forståelse. I dette speciale bliver informanterne dog både spurgt ind til den konkrete oplevelse, om de reagerede fysisk på den, og hvordan de har ændret adfærd, efter deres oplevelse. På den måde er alle hovedelementerne repræsenteret i undersøgelsen, selvom der i visse tilfælde er mere fokus på nogle frem for andre. Sociolog Eduardo Bericat (2016) inddeler yderligere følelser i to hovedkategorier: Primære, der er universelle og fysiologiske, og sekundære, der kan være en

kombination af flere primære følelser, og som er socialt og kulturelt betingede. Primære følelser er eksempelvis frygt, vrede og glæde, mens sekundære følelser blandt andet er skyldfølelse, skam, kærlighed og skuffelse. Dette speciale vil hovedsageligt undersøge informanternes primære følelser, men som senere afsnit vil vise, er der også flere sekundære følelser på spil.

Loseke (2009) bruger ordet "følelseskoder" til at beskrive et sæt socialt acceptable ideer om, hvilke følelser der er passende at føle hvor og hvornår alt efter hvem, de er rettet mod, samt hvordan følelserne skal udtrykkes. Det er også derfor, at informanterne i flere tilfælde oplever de samme følelser, netop fordi det er socialt accepteret at føle sådan som respons til ekstremistiske. I dette tilfælde vil følelseskoderne hovedsageligt være dem, Vikan (2014) kategoriserer som "de negative følelser", blandt andet frygt, vrede og foragt. De fører til, at personer forsøger at undgå eller afslutte det, der får dem til at føle sådan - i dette tilfælde propagandavideoerne. De negative følelser kan forklare, hvorfor samtlige informanter aktivt undgår ekstremistisk propaganda, og - hvis de støder på det - straks lukker det ned eller forlader rummet eller samtalen, som senere afsnit vil vise, at de gør.

Følelseskoderne hænger sammen med "symbolske koder", der i stedet for at diktere hvilke følelser, der er passende, er et udtryk for, hvordan vi tænker om verden, hvordan den hænger sammen og hvilke rettigheder og ansvar, folk har (Loseke 2009). De symbolske koder er især vigtige i krigsretorik, fordi det er her, vi beslutter, hvem de gode og de onde er. På samme måde bliver ekstremistisk propaganda et udtryk for de onde for dem, der følger samfundets narrativ om ekstremisterne som terrorister. Omvendt mener ekstremister selv, at de er ofre, og at det er Vesten eller ikke-muslimer, der er de onde. Som Loseke (2009) understreger, er mennesker dog ikke robotter, og derfor vil informanterne i dette speciale også variere og moderere deres opfattelse af både følelseskoderne og de symbolske koder i interviewsituationen, hvor jeg netop med et særligt fokus beder dem tage aktivt stilling til dette. Netop fleksibiliteten og volatiliteten i følelser gør det vanskeligt at studere følelser, fordi de både kan være bevidste og ubevidste, frivillige og ufrivillige og kan alt efter tid og sted ændre sig (Bericat 2016:494).

Og hvad så nu? Manglende perspektiver i eksisterende forskning

Flere forskere (se blandt andre Baines et al. 2006, 2010; Pauwels and Schils 2016; Rieger et al. 2013) understreger vigtigheden af at se på modtagere og online adfærd, men få studier kombinerer dette fokus, når det kommer til ekstremt indhold på nettet (propaganda) eller sociale medier og ikke-radikaliserede unge. Aly (2017) eftersøger netop dette, men uden egentligt at undersøge eller konkludere noget om de mange modtagere, der ikke bliver radikaliserede efter at have set den samme propaganda, som radikaliserer et fåtal. Den manglende viden om den enkeltes oplevelse med propaganda på nettet - fænomenologien og følelserne, der er forbundet med det - er altså et underudforsket felt. Som politolog Tobias Gemmerli (2014:5) skriver, så er der mangel på empiriske undersøgelser af, hvordan unge bruger internettet under selve radikaliseringen, og med dette projekt håber specialet at tage et af de første spæde skridt i den retning - ved at se på hvordan helt unge normale muslimer bruger nettet. På den måde kan specialet her være med til at inspirere til tanken om at skabe en "baseline", man derfra kan se på afvigere ud fra.

KAPITEL 3

METODE

Dette kapitel i specialet vil præsentere de metoder og de metodiske overvejelser, der har været i forbindelse med blandt andet indsamlingen og analysen af data. Derudover vil jeg drøfte fordele og ulemper ved de valgte metoder og de alternative metoder, der er blevet fravalgt i processen.

Informanterne

Kriterier til informanter

Som problemformuleringen slår fast, er det en meget snæver gruppe af informanter, dette speciale undersøger: Unge norsk-somaliske muslimske kvinder. Udover disse karakteristika, var der en række andre kriterier, mulige informanter skulle opfylde:

- Ung (defineres som mellem 18 og 30 år)
- Identificere sig som muslim
- Norsktalende
- Være aktiv bruger af sociale medier
- Have set mindst én propagandavideo eller anden ekstremistisk materiale på sociale medier
- Tage afstand til ekstremisme og ekstremister

Alderen er således defineret, fordi jeg ønsker at undersøge ekstremistisk propaganda på sociale medier, som må siges at være bedst repræsenteret blandt unge. Den religiøse opfattelse som muslim er vigtig i dette tilfælde, fordi det handler om islamistisk ekstremisme, der ønsker at appellere til muslimer og derfor ikke i samme grad vækker følelser og holdninger hos andre religiøse identiteter eller ikke-troende. Kriteriet om at være norsktalende er vigtigt, fordi det betyder, at informanten i så fald har boet i Norge længe nok til at forme en holdning eller mening til landet, kulturen og dets etniske befolkning. Da specialet blandt andet beskæftiger sig med radikaliseringsrisiko i forhold til identitet og stigmatisering i et andet land end

informanternes fødeland eller etnisk tilhørsland, er det derfor vigtigt, at de har en mere end overfladisk tilknytning til Norge. Informanterne er derudover valgt ud fra deres holdning til ekstremisme og ekstremister. Da jeg ønsker at undersøge, hvordan ikke-radikaliserede muslimer håndterer ekstremisme, betyder det, at informanterne nødvendigvis må tage afstand til ekstremisme i deres forsøg på at undgå radikaliserings.

Informanterne er selekteret ud fra, at de hverken er en elite eller undergruppe i forhold til andre unge norsk-somaliske muslimske kvinder. Selv definerer de sig som "almindelige muslimer", og jeg er overbevist om, at jeg ville møde lignende formuleringsevner, refleksionsniveau og erfaring med ekstremistiske oplevelser hos andre vilkårligt udvalgte unge norsk-somalisk muslimske kvinder.

Rekruttering gennem gatekeeper

For at få adgang til informanterne, benyttede jeg mig af en gatekeeper, der ifølge psykologerne Nigel King og Christine Horrocks (2010:31) er en person, der kan give adgang til potentielle informanter ud fra nogle oplysninger eller informationer, som researcheren deler. I dette tilfælde var min gatekeeper en kvinde, jeg kender gennem universitetet i Oslo, og som selv er en ung norsk-somalisk muslim. Med hendes hjælp fik jeg kontakt til flere andre kvinder, der passede på mine kriterier, og i alt deltog fem kvinder i projektet.

Udover at jeg fik umiddelbar sparring og feedback fra min gatekeeper, fungerede den indledende kontakt med hende også som en måde for mig at kvalificere hende som gatekeeper (King and Horrocks 2010). For selvom en gatekeeper kan hjælpe med at finde informanter, der ellers sandsynligvis ikke ville have overvejet at deltage i projektet, er der også faldgruber ved denne metode. En gatekeeper kan eksempelvis mere eller mindre ubevidst komme til at udvælge potentielle informanter, der alle har bestemte holdninger, eller få informanterne til at føle sig presset til at deltage, selvom de ikke har lyst (King and Horrocks 2010:32). Ingen af informanterne virkede dog overraskede eller reagerede på anden måde negativt, da jeg forklarede dem i flere detaljer, hvad interviewet og projektet handler om. De følte sig alle velinformerede, før jeg mødte dem, hvilket tyder på, at min gatekeeper har forstået og viderebragt mit

formål med projektet på en troværdig måde, og at informanterne derfor ikke er blevet tvunget til at deltage eller lokket på falske præmisser.

Kvalitative interviews

Valg af metode: Hvorfor kvalitative interviews?

Specialets data består af de fem kvalitative interviews, jeg har gennemført med informanterne. Interviewene er kvalitative, fordi formålet er at skabe en dybere forståelse og indsigt i udvalgte emner modsat formålet ved kvantitative metoder, hvor man søger at kunne konkludere noget generaliserbart og repræsentativt (Holme and Solvang 1996:15). Her er det altså ikke et mål, at alle informanterne mener det samme om et emne, men tværtimod at udforske de forskelligheder, der måtte være blandt informanternes holdninger. På hver sin måde giver metoderne udtryk for en tendens, men fordelene ved kvalitative data er, at man ikke behøver at være optaget af, om de er generaliserbare og derfor kan undersøge det, man synes er mest interessant ved hver informant - mens man omvendt kan sige, at netop repræsentativiteten er styrken hos kvantitative data, da de er mere direkte brugbare og nemmere at præsentere eller konkludere ud fra, eksempelvis for politikere, der skal lave lovgivning ud fra forskning (Holme and Solvang 1996). Der er en slående lighed i holdningerne hos informanterne, og mens dette hverken er planlagt eller intenderet, peger det på, at informanternes holdninger og følelser er udbredte i målgruppen - uden at det kan generaliseres til at gælde for alle unge norsk-somaliske muslimske kvinder.

Jeg har valgt en kvalitativ metode til dette speciale, fordi den passer bedst til det eksplorative fokus, specialet har på adfærdsændring og følelser, der netop ikke søger at sige noget om en hel befolkningsgruppe, men derimod i dybden om udvalgte informanter. Senere i afsnittet vil jeg diskutere, hvordan data ville have været anderledes med andre metoder.

Interviewguide og interviewteknik

Interviewene var semistrukturerede og dermed fleksible. Det vil sige, at jeg holdt mig til en interviewguide, men alle interviewene tog forskellige retninger, alt efter hvad informanterne selv valgte at uddybe og de opfølgende spørgsmål det medførte fra mig. Det har ifølge antropolog Cecilie Rubow (2003) flere fordele: Samtalen kan ændre sig og føre til nye emner og svar, der kan åbne op for uventede følelser hos informanten, og det skaber mere refleksion og struktur i samtalen. På samme tid minder det mere om en naturlig samtale, der heller ikke blindt følger et manuskript, og det kan føre til tryghed hos informanten. Selvfølgelig er der dog forskelle mellem en almindelig samtale og et interview - den største er nok, at der i dette tilfælde kun er én der spørger, og én der svarer (King, Horrocks, and Brooks 2018:79).

En af de ting, jeg var meget opmærksom på i udformningen af interviewguiden og i selve samtalen, var at få informanterne til at fortælle narrativer og tage ejerskab over deres svar i stedet for enkle automatsvar. Ifølge sociolog Susan Chase (2003:275) betyder det, at man i interviewsituationen skal gøre tre ting:

1. Bruge et hverdagsprog frem for et akademisk sprog.
2. Spørge informanterne om deres forventninger, tanker og følelser. I stedet for blot at spørge informanterne, om de havde set propaganda, formulerede jeg spørgsmålene sådan, at de fokuserede på informanternes oplevelse med at se propaganda.
3. Være opmærksom på at forholdet mellem interviewer og informant har betydning for deres svar. Dette vil jeg uddybe senere i kapitlet.

Interviewene med Amina og Sahra foregik delvist som gruppeinterview. De var i starten lidt utrygge ved at blive interviewet, efter en tidligere dårlig oplevelse, så jeg tilbød, at jeg kunne interviewe dem på skift, mens den anden lyttede. Det gjorde, at der blev nogle afbrydelser, når den ene ville tilføje eller rette den anden, men det gjorde faktisk også deres svar bedre og mere relevante, når de var uenige eller kritiske over for hinandens svar (King et al. 2018:103). Fordi de internt kunne diskutere svarene på en måde, jeg som interviewer ikke kunne, blev deres svar meget mere reflekterede og præcise.

Netop fordi jeg er en "kulturel outsider", som forskerne Ole Riis og Linda Woodhead (2010:221) formulerer det, i forhold til informanterne, kunne jeg tillade mig at stille nogle "dumme" spørgsmål, der kunne få dem til at uddybe eksempelvis deres følelser omkring ekstremister. Havde en muslim udspurgt en anden muslim om, hvorfor de blev vrede over terrorgruppen Islamisk Stat, ville informanterne højst sandsynligvis have svaret meget mere implicit og selvfølgeligt, end de gjorde, da jeg spurgte.

Validitet og generaliserbarhed

Som tidligere nævnt i dette afsnit, er formålet med dette speciale ikke at skulle kunne sige noget generelt om alle muslimer, norsk-somaliske muslimer eller muslimske kvinder. Det betyder dog ikke, at de konklusioner, dette speciale drager, er ubrugelige. Som King et al. (2018:56) forklarer, kan kvalitative data bruges til en anden form for omsættelighed. Formålet er jo netop at give en dybere forståelse af, hvorfor *nogle* tager de valg de gør, og dermed kan specialet her give indsigt i en tendens, flere måske kan genkende. Jeg tvivler på, at jeg har fundet de fem eneste norsk-somaliske muslimske kvinder, der gennemgår netop de følelser, tanker og holdninger, som mine informanter gør. Og netop fordi der er forskel i den måde, de oplever propaganda og reagerer på den, åbner det op for, at endnu flere kan genkende specialets elementer. Det har jeg også forsøgt at opnå ved bevidst at efterspørge forskellige grader af religiøsitet blandt informanterne, ligesom Fangen (2006) gør det. Det betyder, at mine informanter har forskellige opfattelser af den religion, de følger, og det er med til at vise forskelligheden blandt en befolkningsgruppe, der ofte bliver stigmatiseret og skåret over en kam.

Følelser som data

Når man skal indsamle følelser som data, er der traditionelt to måder at gøre det på (Czarniawska 2015): Enten ved at bede informanterne selv beskrive deres følelser, eller ved at fortolke følelserne ud fra observation af informanterne og deres adfærd. Jeg har i dette speciale benyttet mig af begge metoder, men i højere grad den første. Netop fordi narrativer har så store betydninger, har jeg lagt vægt på informanternes egne fortællinger og ord.

Som Riis og Woodhead (2010) beskriver, er følelser en svær størrelse at undersøge, fordi de ikke kan måles, men derimod skal fortolkes - og som interviewer må man fortolke informanternes egen fortolkning af deres følelser. Bare det at en interviewer spørger ind til følelser, kan ødelægge et flow i interviewet, fordi informanten må stoppe op i sin tankestrøm og analysere. Derudover kan informanterne ofte reagere med forvirring, pinlighed eller overraskelse, når de bliver spurgt ind til følelser, eller være ude af stand til at forklare deres følelser, eventuelt fordi det er så indlysende for dem, at deres tanker om noget specifikt er knyttet til særlige følelser, eller fordi de ikke er klar over, hvad de føler eller ikke vil dele det. Det handler ikke blot om de artikulerede følelser, men også om kropssprog og toneføring (Wettergren 2015), og det er derfor utilstrækkeligt at præsentere selvrapporterede følelser uden at sætte dem i kontekst eller undersøge, hvad der har fremprovokeret disse følelser

Fordi kvalitative interviews bygger på den enkelte informants verdensopfattelse frem for en fælles opfattelse blandt en større gruppe informanter, er det også svært at analysere følelser i en større kontekst og relatere til de andre informanter i projektet (Riis 2009). Netop fordi data afhænger af, hvordan intervieweren selv opfatter og tolker dem, betyder det også, at interviewerens perspektiv kommer til at have en betydning i tolkningen og fremlæggelsen af disse data. Det kan blandt andet betyde noget for, hvor troværdige følelserne bliver opfattet i forskningen, når de har været gennem både informanternes egen fortolkning og derefter interviewerens (Riis 2009). Jeg har prøvet at undgå at lægge for meget af min egen fortolkning af følelserne frem ved at få informanterne til at beskrive så konkrete elementer ved deres følelser som muligt - hvor på kroppen kunne de mærke følelsen, hvad gjorde de, da de oplevede følelsen, og hvordan taler de om følelsen.

Fravalg og alternative metoder

Som beskrevet i detaljer herover, bygger specialet på kvalitative data, og som analysen senere vil vise, giver det specialet et særligt fokus. Man kunne også forestille sig et speciale med samme problemformulering udført med andre metoder, og det vil dette afsnit kort udforske mulighederne og begrænsningerne af.

Data: Offline vs. online

I mange undersøgelser (se blandt andre Kennedy 2018; da Silva and Crilley 2017; Turner-Graham 2014) bliver sociale medier brugt som datakilde, når de analyserer informanternes holdning til online indhold. Specialet her fokuserer sine analyser ud fra kvalitative interviews om online adfærd og indhold, og selv om det kan synes paradoksalt at analysere online adfærd gennem "offline"-metoder, så giver det mening i dette tilfælde. Selvom da Silva og Crilley (2017:166) kan have ret i, at kommentarer på sociale medier er mindre konstruerede og derfor kan være mere værd som data end traditionelle interviews og surveys, der er påvirket af en forsker, så er der også en lang række faldgruber ved denne metode, som blandt andet Kennedy (2018) selv fremhæver. I forhold til dette speciale, hvor målet er at studere informanternes adfærdsændring på sociale medier og høre deres bevæggrunde for dette, ville det ikke være tilstrækkeligt at se på deres online profiler i en så kort periode som specialeskrivningen strækker sig over uden at snakke med dem. Det ville ikke være muligt at se deres ændringer over de seneste fem-seks år og finde grunden til dette ved en gennemgang af deres online profiler på nuværende tidspunkt, da ændringen er sket gradvist og af grunde, der er "skjult" online.

Derudover har informanterne i dette speciale, modsat informanterne i førnævnte studier, ikke taget stilling til eller engageret sig med ekstremister eller ekstremistisk indhold online, men har på trods af det stadig stærke holdninger og meninger til dette "offline", som analysen senere vil vise. Det ville ikke være kommet frem ved en analyse af deres onlineadfærd eller -indhold, og det kunne have blevet mistolket til, at de ikke har en holdning til ekstremister eller ekstremistisk indhold. Derfor har den traditionelle interviewmetode været helt nødvendig og essentiel i dette tilfælde. Ligesom Aly (2017:72ff) og Medierådet (2018) konkluderer, er det vigtigt at vide noget om informanternes offline-adfærd for at kunne sige noget om deres onlineadfærd, og på den måde argumenterer jeg i specialet her for, at det ikke er så let at opdele analyse af online og offline indhold, som førnævnte studier lægger op til.

Data: Kvantitative spørgeskemaer

Kvalitative og kvantitative metoder har egentlig samme hovedformål: At give en bedre forståelse af et emne, tema eller felt. Men fremgangsmåden er forskellig - vil man undersøge noget i dybden og høre enkelte personers meninger og holdninger til

noget, bruger man kvalitative metoder. Ønsker man derimod noget, der kan sige noget mere generelt og bredt om alle, bruger man kvantitative metoder (Holme and Solvang 1996:73).

Man kunne forestille sig, at dette speciale i stedet for at fokusere på de få i stedet havde et ønske om at forklare en adfærdsændring for de mange. I så fald ville dataindsamlingen være anderledes, og hvor udfordringen i dette speciale har været at få informanterne til at fortælle mange og dybdegående narrativer, ville udfordringen i en kvantitativ dataindsamling være at få nok informanter til at specialet ville være repræsentativt. Det kunne eksempelvis gøres ved hjælp af et spørgeskema.

I forhold til de mere tidskrævende kvalitative interviews ville spørgeskemaer gøre både indsamlingen og den senere analyse en del lettere, fordi svarene allerede ville være skrevet ud og kategoriseret efter de temaer, man ønsker at fremhæve. Men i et spørgeskema bliver man dog nødt til at begrænse sine temaer, spørgsmål og beslutte på forhånd, hvad der er interessant - og det kan vise sig, at man tager fejl, og informanterne ikke kan genkende det billede, man tegner i sine spørgsmål. Hvis det sker, er man nødt til at starte forfra, fordi det er umuligt at ændre sine spørgsmål løbende i processen og stadig få data, der kan sammenlignes (Holme and Solvang 1996:77). Ved kvalitative interviews er det lettere at tilpasse sine spørgsmål alt efter, hvad informanterne svarer, og man kan også vende tilbage til informanterne med geninterviews eller med opklarende spørgsmål. Den manglende mulighed i spørgeskemaet for at bede om informanternes definition af et ord, spørgsmål, følelse eller andet, gør også, at der er stor risiko for en skævvridning af data, der er lettere at rette op på med kvalitative interviews.

I forhold til troværdighed, ville et kvantitativt speciale have fordel af at kunne præsentere sine fund i tabeller, tal og modeller, der umiddelbart kan virke mere sande end citater og personlige fortællinger (Holme and Solvang 1996:141). Det kan virke mere brugbart for eksempelvis politikere, der skal udarbejde en plan for antiradikalisering, hvis de kan se, at størstedelen af de, der er i farezonen, agerer på en vis måde på sociale medier. Men det tallene ville mangle, er baggrunden for, hvorfor de agerer på den måde - og det kan have lige så stor, hvis ikke større

betydning, når der skal søsættes projekter eller stemmes om love. For hvis vi ikke ved, hvorfor folk reagerer og opfører sig som de gør, er der ikke meget værdi i at vide, at de gør det. I kvalitative data er der ikke plads til nuancer på samme måde som i kvalitative, og det er blandt andet nuancerne i informanternes følelser, ageren på sociale medier og holdninger til ekstremister, der gør dette speciale relevant.

Så selvom specialet ville have andre fordele med kvantitative data - struktur og lettere præsenterbare data - mener jeg alligevel at ovenstående har argumenteret for, at kvalitative data er det bedste valg i dette speciale.

Etiske overvejelser

Løbende gennem projektet har der været både større og mindre overvejelser af etisk karakter, som naturligvis skal nævnes.

Mit første etiske dilemma opstod, da jeg skulle definere min informantgruppe. De fleste er født, opvokset og har boet i Norge hele deres liv og ser derfor sig selv som norske. Men fordi jeg har fokuseret på nordmænd, der også har somaliske rødder, var jeg i tvivl om, hvordan jeg skulle definere dem uden at støde dem ved at fremhæve deres afrikanske rødder - især når somaliere, som tidligere nævnt, ofte bliver fremhævet som "de værste immigranter" (Fangen 2006). Min gatekeeper foreslog, at jeg kunne definere dem som "med familie fra Somalia", men det fravalgte jeg af praktiske grunde. Flere af informanterne har ikke længere familie i Somalia, eller deres familie kommer fra andre afrikanske lande, og jeg endte derfor med definitionen "norsk-somalisk". Ingen af informanterne blev stødt over dette, mens flere af dem nævnte, at de kunne have oplevet det negativt, hvis jeg kun havde omtalt dem som "somaliere".

En anden ting, jeg overvejede grundigt, var risikoen for at informanterne ville reagere negativt på at blive kædet sammen med ekstremister og ekstremistisk propaganda. Derfor brugte jeg tid i begyndelsen af hvert interview på at forklare sammenhængen mellem dem og det ekstremistiske i specialet; Netop at jeg ikke ville vise, hvordan muslimer støtter ekstremisme, som så mange gange er blevet udledt af diverse

artikler og interviews, men derimod sætte fokus på de helt almindelige muslimer, der er imod ekstremisme.

Fordi jeg undersøger online adfærd, har jeg også valgt at undersøge unge mennesker, da de især bruger sociale medier meget til dagligt (Andersen and Fenger-Grøndahl 2018). Selvom det optimale sikkert ville være at tale med unge helt ned til 13-års alderen, hvor det er lovligt at oprette en Facebook-konto, var der flere ting, der gjorde, at jeg satte den nedre aldersgrænse til 18 år. For det første ville det kræve forældres tilladelse at tale med børn under 18 år, og det ville både besværliggøre dataindsamlingen, være tidskrævende og eventuelt præge interviewet på ikke hensigtsmæssig måde, hvis forældrene skulle være til stede eller på forhånd havde "forberedt" barnet på en instruerende måde. En anden bekymring ville være det etiske aspekt i at tale med mindreårige om vold, drab og ekstremisme, som kan virke mere voldsomt på dem end voksne. Et barn ville heller ikke på samme måde være reflekterende omkring sine følelser, som man må gå ud fra, at en voksen er.

Jeg gjorde det i hvert interview klart, at jeg ikke ville høre navne eller specifikke steder i deres narrativer, når snakken faldt på ekstremister og ekstremistisk propaganda. På den måde undgik jeg at få "guilty knowledge" - viden om kriminelle forhold, jeg ville være nødt til at anmelde hos politiet eller på anden måde tage stilling til. Det var dog ikke relevant i interviewene på nær med Samira, der fortalte om en tidligere veninde, der havde ekstremistiske holdninger. Hvis informanterne brugte stednavne eller andet, der kunne identificere dem, er de i transskriberingerne blevet sløret.

Mulige fejlkilder

Ligesom der har været flere etiske overvejelser, skal specialets mulige fejlkilder også nævnes. Dette er ikke en udtømmende liste over mulige fejlkilder, men dem, der har spillet den største rolle i projektperioden.

Som tidligere nævnt kan forholdet mellem mig som interviewer og informanterne have en indvirkning, ikke bare på data, men også på den måde, informanterne

fortæller deres narrativer og den måde, jeg opfatter dem på. Der er flere forskelle mellem mig og informanterne, der har præget vores forhold: Hudfarve, etnicitet, religion og status. Hvor jeg er en hvid, ikke-religiøs, dansk forsker, står informanterne i modsætning: De er mørkhudede, praktiserende muslimer, identificerer sig både som somaliere og nordmænd, og er i en position, hvor jeg vil have noget ud af dem. Den kløft, det muligvis har skabt mellem os, kan have både fordele og ulemper. Fordi jeg ikke er en "insider" hos informanterne, svarede de ofte mere eksplicit og i detaljer, når jeg spurgte ind til eksempelvis deres religion eller oplevelse med racisme. Hvis jeg ligesom dem havde været muslim, ville de sandsynligvis have taget det for givet, at jeg havde en dybdegående viden om islam, og de ville derfor ikke have fortalt så meget, som de gjorde. På samme måde, ville jeg muligvis have spurgt anderledes eller slet ikke have spurgt ind til deres oplevelser med racisme, hvis jeg selv havde været mørkhudet, fordi jeg ville have taget det som en selvfølge, at informanterne blev udsat for det. På den anden side kan informanterne også have opfattet mig så meget som en "outsider", at de ikke har lukket mig helt ind i deres verden, men blot svaret på det, som de troede, jeg som hvid person kunne relatere til. Jeg oplevede, at særligt en af informanterne forklarede islam og det at være muslim på et så grundlæggende niveau, at det var tydeligt, hun ikke troede, jeg kendte til religionen. Først da jeg spurgte mere specifikt ind til religiøse emner, forstod hun, at jeg ikke var helt uvidende, og hun svarede derefter mere personligt. Der var til gengæld også flere ting, jeg havde tilfælles med informanterne, og som har mindsket den mulige kløft mellem os: Køn, omtrentlig alder, sprog, uddannelsesniveau eller -ønske og naturligvis de følelser, informanterne fortalte, at de har oplevet, omend jeg muligvis kender til dem i andre sammenhænge eller en anden grad.

En del af dette speciale er at undersøge, hvilke følelsesmæssige reaktioner ekstremismen har medført. Det er i den forbindelse muligt, at mit fokus på følelser i forbindelse med ekstremistisk propaganda har fået enten dem eller mig selv til at tillægge følelserne mere vægt, end de oprindeligt har haft (Van Dam and Nizet 2015; Riis 2009). Derudover kan adfærdsændringen skyldes mange andre ting, end netop de følelser, informanterne har oplevet. Alligevel er der dog tydelige følelsesmæssige reaktioner i alle interviews, som jeg synes er for vigtige til ikke at inkludere i specialet. Det er dog også vigtigt at understrege, at jeg ikke anser forholdet mellem følelserne

og adfærdsændringen som en kausalsammenhæng, hvor en følelse direkte fører til en ændring i adfærd, men derimod som to komponenter i en større sammenhæng.

KAPITEL 4

RESULTATER OG ANALYSE

I dette kapitel vil jeg præsentere og analysere projektets fund, der også vil blive koblet sammen med den teoretiske ramme, der tidligere i specialet er blevet skabt.

Specialets problemformulering vil dermed blive besvaret i dette kapitel.

Dette kapitel bygger på den indsamlede data, hvis metodiske aspekt er præsenteret i tidligere afsnit. Ikke al data er relevant for besvarelse af problemformuleringen, som er hovedmålet med dette kapitel, og derfor vil kun det relevante data blive præsenteret og analyseret. For overblikkets skyld vil specialets problemformulering her blive gentaget:

Hvilke strategier bruger unge norsk-somaliske muslimske kvinder til at håndtere ekstremisme og risiko for radikaliserings?

- *Hvordan har ekstremisme som eksempelvis online propaganda påvirket deres offline og online adfærd?*
- *Hvilke følelsesmæssige reaktioner har ekstremismen og propagandaen medført?*

For at besvare problemformuleringen, vil dette kapitel være opdelt i tre afsnit, alle med underafsnit, der afspejler problemformulerings opbygning: 1) Informanterne, 2) offline påvirkning og 3) online påvirkning. Afsnittene vil dække både præsentationen af data samt analysen deraf.

Fordi specialet bygger på kvalitative metoder, som tidligere afsnit gennemgår, vil der være en del beskrivende stof og direkte citater i dette afsnit. Netop detaljerne i handlinger, samtaler og mennesker er vigtige for at kunne forstå dybden af emnet eller temaet, som netop kvalitative metoder har til formål at gøre (Holme and Solvang 1996).

Analysestrategi

Som et af de første skridt i analysearbejdet, udviklede jeg en kodebog til brug i analyseprogrammet Nvivo. Her identificerede jeg de vigtigste temaer i de fem kvalitative interviews og kodede interviewene efter disse. Næste skridt i analysen er dette - at præsentere fundene systematisk samt analysere betydningen, nuancerne, undtagelserne, styrker og svagheder af dem. Samtidig vil de teorier, der i tidligere afsnit er præsenteret, blive brugt til at forstå og fortolke data. Jeg vil ikke gentage definitioner, styrker eller svagheder ved teorierne i dette afsnit, men henviser i stedet til tidligere kapitler.

Analysen herunder vil vise, at informanterne har ændret adfærd både offline og online som følge af islamisk ekstremisme. I den offline verden oplevede de i højere grad at blive stemplet og forvekslet med ekstremister, og det har i disse tilfælde blandt andet medført isolation og en distance til andre mennesker. På sociale medier betyder eksponeringen for propagandaen blandt andet, at informanterne er blevet mere skeptiske, kritiske og selektive i forhold til hvem, der får adgang til deres profiler. De fleste af informanterne forklarede selv disse adfærdsændringer som tæt forbundet med følelsesmæssige reaktioner på propagandaen, oftest frygt, vrede eller afsky.

Informanterne

Hvem er de? En præsentation af informanterne

Analysen i dette afsnit bygger på interviews med fem norsk-somaliske kvinder, som jeg har valgt at kalde Samira, Fatuma, Amina, Sahra og Inaam. I dette afsnit vil jeg præsentere dem lidt nærmere for at kunne give en bedre forståelse af, hvem de er. Ydermere vil analysen vise, at både informanterne og folk, de møder, oplever problemer med definitionen af deres identitet. Dette fører i informanternes tilfælde ofte til marginalisering, der øger risikoen for at blive radikaliseret.

Samira bor i sit barndomshjem i Oslo sammen med sine forældre, en hjemmegående mor og en far på sygeorlov. Da jeg mødte hende nogle uger før hendes 25-års fødselsdag havde hun briller og en olivengrøn hijab på, og hun spærrede ofte øjnene op, når hun ville understrege noget. På trods af sin unge alder har Samira allerede

en lang uddannelse og på fjerde år et fuldtidsjob i det offentlige, som hun blev tilbudt efter et praktikforløb. Hendes mor presser af og til på, for at Samira ligesom sin søster skal finde en mand og få børn, men Samira, der går meget op i ligestilling blandt ægtefolk, kan slet ikke overskue tanken om at date.

Fatuma er mor til en børnehavedreng, hvis far hun blev skilt fra for tre-fire år siden. Nu bor hun sammen med sin søn og sin søster lidt uden for Oslo bymidte ikke langt fra, hvor hun voksede op, og hun arbejder i en fuldtidsstilling. Den 27-årige Fatuma føler sig hjemme i Oslos bydel Grønland, hvor hendes mor, der netop har giftet sig på ny, har en butik i nærheden. Her ligger også en somalisk restaurant, som hun plejer at komme på, og en kort gåtur derfra ligger moskeen. Fatuma, der også bruger hijab, taler højt og griner meget.

Amina er specialets yngste informant på 20 år, og hun er i gang med sit sidste år på videregående (svarer til 3.g.), før hun gerne vil læse til lærer. Helst engelsklærer, så hun kan flytte til et varmere land end Norge og bo. Hun er født i Oslo og er bortset fra en kort periode i Egypten også vokset op her. Da jeg mødte Amina første gang i sin mørkebrune hijab i den lokale moské, hvor hun er koranlærer for de mindste, var hun tilbageholdende og en smule utryk ved at skulle interviewes, men da vi skiltes, gav hun mig et kram og sagde, at hun var glad for, at hun havde medvirket.

Sahra er også koranlærer i moskeen, og hun er umiddelbart mere udadvendt og dominerende end Amina. Den 21-årige Sahra har et karakteristisk ansigt med runde kinder, der er omsluttet af en sort hijab med små skinnende perler i kanten. Hun taler højt og banker ofte i bordet for at fremhæve, hvad der er vigtigt, og hun virker både brysk og sårbar på en gang. Hun drømmer også om at rejse fra Norge, som hun flyttede fast til i 10. klasse. Tidligere boede hun blandt andet i Somalia, Syrien og England, og hun snakker derfor - ligesom de fleste andre af informanterne - både flydende somalisk, arabisk, norsk og engelsk.

Inaam på 27 år havde som den eneste ikke hijab på, da jeg mødte hende. I stedet var størstedelen af hendes krusede hår gemt i en strikhue, der matchede farven på hendes læbestift. Hun grinede lidt, da jeg bad hende fortælle om hendes familie, for hun er del af en søskendeflok på otte, alle kun med et par år mellem sig. Ligesom

sine søskende er hun født i Somalia, og hun kom til Norge som otteårig. Inaam har ikke selv børn, men hun er forlovet og skal giftes ved en privat muslimsk ceremoni med sin norsk-somaliske kæreste.

De er alle fem aktive på sociale medier, hvor favoritterne er facebook, instagram og snapchat. Sahra har sin telefon på sig dagen lang og starter hver dag med at sende snaps til sine veninder, mens Fatuma anslår, at hun bruger tre-fire timer hver dag på de forskellige sociale medier, og Inaam siger, at en femtedel af hendes dag går med hovedsageligt instagram og snapchat. Indholdet kan være alt fra makeup-videoer, som Samira elsker, til amerikanske talkshows, som Amina ofte følger med i, men størstedelen af informanternes feed handler om deres tro. Samira fortæller, at i hvertfald fald 70 procent af hendes feed på diverse sociale medier handler om islam, mens størstedelen af Inaams facebookfeed er opslag fra forskellige religiøse sider, hun følger. De har alle set mindst én propagandavideo, men ingen af informanterne støtter ekstremisterne - tværtimod er de store modstandere af dem, som nedenstående analyse vil vise.

“Vi er født til at folk skal dømmе os”: Identitet og marginalisering

I dette afsnit vil jeg vise, hvordan identitetsproblemer og marginalisering blandt informanterne åbner en dør til subkulturer og radikalisering. En dør, som ingen af informanterne dog har valgt at træde ind ad.

Det var tydeligt at spore hos informanterne, at de oplever det som en svær balancegang at tilhøre både den norske og den somaliske kultur på en gang. Især Sahra, der flyttede fast til Norge som 15-årig oplevede stor frustration ved at være muslim i et ikke-muslimsk land. Hun forklarede, hvordan hun konstant følte sig uvelkommen og var i “selvforsvarsmodus”.

Vi, muslimer, vi våkner opp og ser oss selv i speilet og så må taske en maske på. Hvordan skal jeg være i dag? Hvordan skal jeg forsvare meg selv fra de rasister? Hvordan skal jeg snakke? I religionstime for eksempel, når folk spør meg en gang til, hvorfor tror jeg på gud? Hvorfor har du den greia på deg? Når det er gym, og så de ser håret mitt og kroppen min. Venninnene mine skal si «du har så fin kropp, hvorfor

skal du dekke den? Hvorfor skal du dekke håret ditt», så kjedelig at jeg må svare «det her er religionen min, ikke alt skal vises». Vi alltid har spørsmål vi skal svare på.

- Sahra, 21 år

Sahra oplevede altså store problemer med at kombinere sin somaliske og muslimske identitet med en hverdag i Norge, og hun minder dermed om den gruppe af somaliske kvinder i Fangens (2006) studie, der i højere grad forsøger at bevare sin oprindelige etniske identitet frem for at forsøge at integrere eller assimilere sig. Det kan hænge sammen med, at Sahra har flyttet fra land til land gennem hele sin opvækst, og at den somaliske og muslimske identitet var hendes eneste faste holdepunkt. Og da hun så oplevede et stort pres fra nordmænd om at integrere sig, kunne netop dette have fået hende til at holde endnu mere fast i sin somaliske identitet. Samira forsøgte på den anden side at kombinere de to identiteter til én, men oplevede ofte, at andre går ud fra, at hun så sig selv som udelukkende somalisk og derfor ikke ønskede at integrere sig.

Det er vanskelig. For jeg føler, at folk ser på meg og tenker «hun er fra et annet land, hun er ikke norsk». Når folk spør hvor jeg er fra, da sier jeg bare, jeg er fra Somalia. Jeg skjønner, hva de mener, de spør hvor jeg er fra etnisk. [...] Noen kolleger spør meg «hvorfor sier du du er fra Somalia?» Men det er jo det de mener, de mener hvor kommer du fra etnisk. Noen tar det nært, jeg skjønner ikke hvorfor. Jeg er jo begge deler.

- Samira, 25 år

Samiras udtalelse understreger, hvor svært det kan være for informanterne selv at definere deres identitet, som Fangen (2006) også beskriver. Fordi hun er mørk i huden og bruger hijab, går folk ud fra, at Samira er på en bestemt måde. Det samme oplevede Inaam, der ikke altid bruger hijab, men tydeligt kunne mærke forskel i den måde folk så på hende, når hun havde det religiøse hovedklæde på.

Der er så mye dårlig om islam i nyhetene. Kanskje de tenker, jeg er... (pause) jeg vet ikke, ikke terrorist, men kanskje sånn ekstrem. Sånn brainwashed, hjernevaska. [...] Da det skjedde i Frankrike, da blev jeg dømt eller kaldt for hjernevasket muslim, for jeg hadde på meg hijab. Og jeg visste ikke hva, som var skjedd.

- Inaam, 27 år

Inaam henviste til et af de mange terrorangreb i Frankrig, som fremmede associerede hende med, blot fordi hun bar en hijab. Dette er et eksempel på Awans (2016) pointe om, at ikke-muslimer ofte associerer det at være muslim med at være ekstremistisk eller terrorist, som også understreges i den etnicisering, som Poynting, Noble og Sabar (2001) nævner i deres studie. Som Inaam nævnte, spiller medierne en rolle i udbredelsen af fjendebilledet af muslimer og er med til at gøre skellet mellem "dem og os" større. For Amina blev det hverdag at opleve det skel - faktisk blev hun overrasket i de tilfælde, hvor hun ikke oplevede det.

Der finns haters overalt. Alt du gjør uansett, der er folk, som skal hate på deg. For oss, vi er på en måte oppvokst med det, så vi er vant med det. Vi er vant med, at folk skal si rare⁶ ting om oss. Til og med når vi ser mennesker, som er stille mot oss, så er det sånn «å de er stille», for vi er vant med, at folk er frekke. For oss muslimer, vi er vant med, det at folk er sånn. Det er sånn noe, vi er født med, at folk skal dømme oss.

- Amina, 20 år

Og netop denne fordømmelse eller marginalisering, som flere af informanterne nævnte, er centrale i forhold til at blive radikaliseret. Deres fortællinger underbygger Fangens (2006) pointe om, at personer med en anden etnisk baggrund end norsk i højere grad oplever at blive marginaliseret i Norge. En anden tidligere gennemgået pointe, som især Gelfand et al. (2016) fremhæver, i forhold til identitet er, at marginalisering øger risikoen for radikalisering.

Flere af informanterne havde enten hørt om eller kendte nogen i deres omgangskreds, der har leget med tanken om at rejse til Syrien og kæmpe for Islamisk Stat. Saha fortalte, at hendes veninde, der aldrig tidligere havde været praktiserende muslim, en dag mødte op iført niqab og erklærede, at hun mente, hun havde nået i mål med islam og derfor var klar til at dø for Allah i Syrien. Hun bad

⁶ «Rar» på norsk betyder «mærkelig» eller «underlig»

Sahra om tage med, men i stedet talte Sahra veninden fra det. Da jeg spurgte Sahra, om hun var bange i situationen, trak hun på skuldrene og svarede:

Det var helt vanlig. Fordi alle.. Det er veldig lett å bli involvert i islamske saker, det er veldig lett å treffe noen på internettet.

- Sahra, 21 år

Letheden i at blive ført på afveje gav genlyd hos Amina, der anerkendte, at netop identitetsproblemer hos unge mennesker kan blive en radikaliseringsfaktor.

Der finns eldre mennesker, som tror på ISIS. Det er farlig, for de faktisk støtter med penger og alt. Det er farlig. Men når unge gjør det, de bare snakker om det. Det er trend, de kommer over det. Det er en fase, for når man er ung, man leter etter identitet, så de bare tar feil. Sier de skal være muslim, men så faller de på feil side. Det er veldig lett.

- Amina, 20 år

Herover understreger både Sahra og Amina, hvor let det kan være at blive en del af ekstremisterne - en subkultur, der vender samfundets normer og regler på hovedet, som Cottee (2011) eksemplificerer det. Pludselig er der ikke problemer med at skulle tilpasse sig andre kulturer og religioner, og du kan bede og klæde dig, som du vil uden at skulle forsvare dig selv. Nogen fortæller dig endegyldigt, hvad der er rigtigt - og pludseligt er det rigtigt at dræbe uskyldige, vantro og andre, der kommer i vejen. Det viser, at informanterne kendte til sammenhængen mellem at være marginaliseret og den øgede risiko for radikaliserings, men på trods af informanternes egne identitetsproblemer og marginalisering valgte ingen af dem den vej. I stedet skabte de deres eget narrativ om islam og det at være muslim, som afsnittet herunder vil vise.

Offline påvirkning

I dette afsnit vil specialet fokusere på, hvordan informanternes adfærdsændring har manifesteret sig i det offline liv. Her er fokus todelt: Både den direkte påvirkning fra informanternes egne oplevelser med ekstremistisk propaganda, men også den mere

indirekte påvirkning fra omverdenen, der på baggrund af deres oplevelse med ekstremisme behandler informanterne anderledes. Dette todelte fokus vil blive diskuteret senere i specialet.

Afsnittet vil vise, at informanterne tog afstand til ekstremister, afviste deres narrativer og skabte et modnarrativ om islam som en religion af fred. Det er ikke kun ekstremister, de tog afstand til - det er også indhold, der strider mod deres identitetsopfattelser og narrativer om islam. Slutteligt fører stempning og stigmatisering til, at informanterne mødte fremmede med større forsigtighed, frygt og i nogle tilfælde helt undgik at møde dem.

“Islam handler om fred”: Tro og praktisering

Som blandt andet beskrevet herover, kan det offentlige billede af islam og muslimer hurtigt minde om et fjendebillede: De er ekstreme terrorister, kvindeundertrykkende og voldelige. For informanterne var billedet dog helt anderledes - islam er en religion, der handler om fred og om at være god mod alle uanset deres religiøse overbevisning. Og som Awan (2016) påpeger, så er det vigtigt for informanterne at definere deres narrativ om islam som modsætning til ekstremisternes. Det gik for alvor op for Fatuma for to år siden, at spredningen af den ekstremistiske opfattelse af islam påvirkede hende personligt.

Siden jeg blev 25, så føler jeg, jeg har tenkt mye på samfunnet og hvordan de ser på oss, mens før tenkte jeg bare «du er utlending og derfor er du annerledes». Jeg hadde liksom ikke tenkt på den koblingen mellom islam, samfunn og alt det der. Det blir bare tydeligere, etter alt med ISIS, da merker jeg det blir tydeligere da. Hva mener folk, hva alle mener, IS til og med. Det er en annen side å se det fra.

- Fatuma, 27 år

Det er blandt andet fremmedes stempning af hende som ekstrem, at Fatuma pludselig så i et andet lys. Det støtter Braithwaites (1989) og Beckers (1974) teorier om, at Fatuma som muslim bliver anset som afvigende, og at det dels bliver skabt og dels vedligeholdt af samfundets enighed i denne status og udskamning af hende i kraft af afviger-statussen. Men denne opfattelse af muslimer som afvigende stammer

fra en opfattelse af islam, som informanterne ikke følger. Og derfor er de modnarrativer, der præsenteres i afsnittet her, vigtige for at ændre muslimers status fra afvigende som en del af det normative samfund.

Det blev hurtigt tydeligt i mine interviews med informanterne, at de havde en stor modstand til ekstremisterne og deres propagandavideoer, hovedsageligt Islamisk Stat og al-Shabaab. Ord, der blev brugt til at beskrive ekstremisterne var blandt andet hjernevaskede, tullinger⁷, mærkelige, mentalt syge og dårlige mennesker. Da jeg spurgte Fatuma, hvad hun syntes om de to grupper, lukkede hun kort øjnene, lænede hovedet bagover og spændte i kæben, mens hun trak vejret ind.

Å (puster ut), jeg blir så sur. Jeg har ikke noe å si (pause). Jeg blir så irritert.

- Fatuma, 27 år

Både hendes kropssprog og ord viste tydeligt, hvor vred bare tanken om ekstremisterne gjorde hende. Der er meget usagt i Fatumas udtalelse, og bare det, at hun ikke havde lyst til at sige noget om ekstremisterne viser, hvor stærkt hun afviste deres narrativ om at være muslimer og følge islam. Lidt flere ord havde Inaam, Samira og Amina at sige, da jeg spurgte dem ind til de ekstremistiske grupper.

Jeg tenker, de er dårlige mennesker. De snakker ikke for islam, jeg føler, det er mere sånn... De vil ha makt, og det er mere kultur og penger, det handler om penger. Det handler ikke om islam.

- Inaam, 27 år

At det er bare tull⁸. De har egen agenda, jeg vet ikke hva det er. Kanskje de bare tar alt, kanskje en sånn mentalitet, at de vil ta over hele verden.

- Samira, 25 år

I islam er det feil, at du skal bare gå til et annet land og bare drepe mennesker. Det er ikke riktig.

⁷ Kan oversættes til «tåber», «idioter» eller "fjølser"

⁸ Kan oversættes til «løgn» eller «vås»

- Amina, 20 år

Her punkterer de alle noget så kraftigt ekstremisternes påstand om at kæmpe for islam og følge de muslimske retningslinjer. Amina tilskrev sig det tredje modnarrativ fra Leuprecht et al. (2009), nemlig at det ikke er tilladt at dræbe andre i islams navn, og de er dermed alle tre enige om, at ekstremisterne står i modsætning til islam. Inaam og Samira understreger, at ekstremisterne bruger religionen som et dække for at få magt, og ved at komme med disse alternative forklaringer på ekstremisternes handlinger er de i gang med at nedbryde ekstremisternes narrativer.

Når det kommer til ekstremisternes propaganda, havde informanterne heller ikke positive ord til overs. Fatuma fortæller, om de tanker, hun fik efter at have set sin første propagandavideo fra Islamisk Stat. Det var en video af Muadh al-Kasasbeh, en pilot fra Jordan, der iført en orange fangedragt og spærret inde i et stort bur blev brændt levende.

Jeg så det på mobilen. Og det var sånn, jeg blev så dårlig. Jeg tænkte, at dette er det, de kommer til å tenke om oss, at vi gjør sånn alle.

- Fatuma, 27 år

Hendes første tanke var, at Islamisk Stat, der netop havde henrettet en mand på brutal vis, ville komme til at blive opfattet som repræsentative for muslimer over hele verden. Og at hun som muslim fremover ville komme til at blive opfattet som et synonym for vold, drab og ekstremisme. Tæt forfulgt af en afstandstagen til ekstremisternes handlinger, udtrykte Inaam den samme frustration over at blive sat i bås med dem.

Og så føler jeg, at de får andre folk mot islam, de gir et dårlig bilde av islam, på grunn av det de gjør. De ødelegger navnet til islam. Det er jeg skikkelig irritert på, for jeg prøver å forsvare islam, og så plutselig kommer de og ødelegger det. Det har alltid vært dårlig for islam, helt fra Afghanistan. Husker du 11. september? Det var jo stort, og de sa, det var muslimer, der stod bak det. Så det har vært sånn hele tiden. Det har blitt verre, verre, verre. Så jeg føler, de ødelegger islams sit navn. Hva kan man gjøre?

- Inaam, 27 år

Dette stemmer fuldstændig overens med Losekes (2009) pointe om, at krigen mod islam for alvor begyndte efter terrorangrebet den 11. september 2001. Herefter blev muslim lig med terrorisme og drab, og det er, hvad blandt andre Inaam forsøgte at kæmpe imod ved at forsvare sin religion. Hun fortalte, hvad islam i stedet betyder for hende.

Islam betyr fred, ha det bra, være glad hele tiden, respekt til andre mennesker, for eksempel når jeg går ut og ser naboen min, så hilser jeg. Sånn er islam, du må være hyggelig, respektere alle, være en god person. Det handler om å være en god person, du kan ikke baksnakke, du kan ikke slåss. For å være helt ærlig handler islam om fred, men mange fortolker det på forskjellige måter.

- Inaam, 27 år

Den tolkning af islam mødte opbakning fra de resterende informanter, og tilsammen præsenterede de et andet billede af deres tro, end ekstremisterne gør. Islam handler ikke om at dræbe uskyldige eller tvinge alle til at følge muslimske regler, det handler om fred og om at være god mod andre. Det står i direkte modsætning til ekstremisterne og deres fortælling om islam, og derfor kan de i informanternes øjne ikke opfattes som muslimer. Den selvstændighed og kritiske tankegang, som afsnittet her viser, at informanterne havde over for ekstremisterne, gik igen i informanternes hverdagsvalg i religionen.

“De kan tænke, hvad fanden de vil”: Køn og agency

En af hovedpointerne fra den tidligere gennemgåede litteratur om køn er, at muslimske kvinder ikke er ofre - de følger ikke blindt, hvad mænd fortæller dem, de bliver ikke ekstremister uden selv at have taget initiativ til det, og de tager ikke alt, hvad de bliver fortalt, passivt til sig uden kritik eller en selvstændig holdningstagen. Islam er en religion, der ofte får kritik for at være kvindeundertrykkende, men de kvindelige informanter i dette speciale understregede pointen om, at de ikke er ofre - tværtimod fravalgte de imamer, der støtter offer-tankegangen.

At kvinderne i specalet her ikke lod sig styre, fandt jeg hurtigt ud af, da jeg snakkede med Inaam. Da jeg spurgte ind til hendes beslutning om ikke altid at bruge hijab, svarede hun prompte:

Jeg bestemmer, og jeg gir faen i, hva folk sier.

- Inaam, 27 år

Inaam gjorde det klart, ligesom de resterende informanter, at hun selv havde valgt at bruge hijab, og at det ikke var et pres fra hendes forældre eller moskeen. Samira fortalte, at hun hovedsageligt havde taget det religiøse hovedklæde på, fordi de fleste andre muslimske piger i hendes omgangskreds gjorde det, og at hun ikke ville føle sig udenfor. Hun var vant til at se sin mor med hijab, når de gik ud, men Samiras far var bekymret for, hvad andre ville tænke, hvis hun også begyndte med hijab - men Samira gjorde det klart, at det var hendes valg. Sahra, der startede med at bruge hijab som otteårig, er tidligere blevet sur på veninder, der havde ladet sig presse til at tage hijabben af.

Jeg føler meg veldig trist, for jeg har venninner, som tok av seg hijaben, bare fordi det var så dritvanskelig. Man ville ikke, at folk skulle se på dem. Det er veldig viktig å ta et skritt tilbake og tenke «jeg lever ikke for mennesker, jeg lever for meg selv, de kan tenke, hva faen de vil om meg». Jeg skal være meg selv uansett.

- Sahra, 21 år

Når både Inaam og Sahra med bandeord på den måde nævnte, at andre kan tænke hvad de vil og understregede, at det er dem selv, der bestemmer, så tyder det på, at dette ikke er første gang, de har oplevet, at nogen stiller spørgsmålstegn ved deres selvstændige handlekraft og agency. Omvendt er det faktisk noget, Sahra oplevede på daglig basis. Udover de blikke og kommentarer, hun fik, havde Sahra også oplevet, at fremmede fortalte hende, at hun var undertrykt på baggrund af hovedbeklædningen.

Der er alltid noen, som mener, at DU, selv om du ikke skjønner det ennå, at du er undertrykt. Der var noen, som kom til meg «Vet du hva, du bare merker det ikke, du

lever et skikkelig forferdelig liv»... Jeg tenkte herregud, du taler om et liv, du ikke aner noe om.

- Sahra, 21 år

Det stemmer i slående grad overens med Pearson og Winterbothams (2017) pointe om, at kvinner ikke i samme grad som mænd oplever at blive holdt ansvarlige for deres valg, men i langt højere grad bliver set som passive ofre. Men den afstand som informanterne tog til det billede af islam som en kvindeundertrykkende religion viser, at det ikke er tilfældet for dem. Omvendt er kvinderne selv medskabere af mening, og de tager reflekterede og selvstændige valg.

Det gjorde informanterne også i høj grad, når de opsøgte imamer, foredrag og religiøse begivenheder. Følger man rationalet fra ovenstående pointe, skulle informanterne være passive modtagere af imamers foredrag, og uanset indholdet være "indlagt" til at høre på dem. Hvis de bliver radikaliserede, er det fordi, de har været ofre for mænds påvirkning. Men sådan forholder virkeligheden sig langt fra for informanterne. Efter Inaam stiftede bekendtskab med ekstremistiske grupper, er hun blevet meget mere opmærksom på, hvad hun skal holde øje med hos imamer.

Måten, de prater på. De fleste menn er sånn.. Diskriminerer kvinner, det liker jeg ikke. Hvis jeg hører «en kvinne skal gjøre det», så bare går jeg videre.

- Inaam, 27 år

På samme måde var Amina langt fra passiv, når hun skulle vælge, hvilket foredrag hun ville tage til. For hende var det vigtigt, at hun på forhånd kunne tjekke, om hun var enig med imamen, hun skulle høre på.

Jeg ser ikke på alle imamer, jeg ser på spesifikke imamer, som jeg er enig med. Hvis jeg ikke er enig i, hva imamen sier, da ser jeg ikke på han, og da følger jeg han heller ikke. Jeg bare ser på spesifikke, jeg føler det, de sier, jeg er enig i.

- Amina, 20 år

Amina havde efterhånden frasorteret de imamer, hun ikke var enige i, så hun var nede på omkring 10 stykker, hun fulgte, lyttede til og tog til foredrag hos. Valget om

hijab og imamer er blot to eksempler på områder, hvor informanterne viste deres selvstændighed og aktive medbestemmelse i deres religion. Der er langt flere eksempler, der på samme måde kunne diskuteres - blandt andet dating, ægteskab, uddannelsesvalg og spisevaner - men jeg synes, at de udvalgte emner her giver en tydelig indsigt i informanternes liv som stærke, selvbestemmende kvinder, der står i kontrast til det offerbillede, mange vil male af dem.

“Jeg tør ikke gå ud, når der sker noget”: Stempling og følelser

Den mest tydelige påvirkning, ekstremismen og informanternes ufrivillige tilknytning til den har haft, er den skepsis og frygt, informanterne mødte andre med. Dette afsnit vil vise, hvordan de ændringer helt konkret har haft betydning for informanternes liv.

Som blandt andre Torok (2013) og Pauwels og Schils (2016) har vist, er det fuldt ud muligt at ændre adfærd som følge af at være eksponeret for ekstremt indhold på nettet. I dette tilfælde er indholdet propagandavideoer, og Samira fortalte, hvordan hun er blevet mere skeptisk og tilbageholdende over for folk i det virkelige liv, efter hun så ekstreme videoer, grupper og indlæg på sociale medier.

Men samtidig føler jeg også, at... (pause) det har forandret meg som person å ha møtt [ekstreme] folk. Kanskje at jeg har sett folk har skrevet om det, og så passer jeg meg litt mer for folk. Før jeg stolte på alle, men nu har jeg... Etter det har jeg blitt mere skeptisk på folk. [...] Og så følte jeg, at jeg kan ikke stole på noe. Jeg må bare kutte vekk alt. Jeg hadde ikke kontroll lenger. Før visste jeg, hvem folk var, folk visste, hvem jeg var, det var veldig hyggelig. Nå føler jeg «oi» etter hun ene jente, jeg bare føler, jeg kan ikke mere, så bare slutta jeg.

- Samira, 25 år

Pigen, Samira henviste til, var en del af moskeens onsdagsgruppe for unge norsk-somaliske kvinder, som også Samira var en del af. Pigen blev smidt ud af gruppen, fordi de andre medlemmer fandt ud af, at hun støttede fremmedkrigerne, der rejste til Syrien for at kæmpe for Islamisk Stat. Der er også frygt at spore hos Samira, der stoppede med at gå i moské og til gruppemøder i en overgang efter dette.

Skepsissen over for nye folk steg hende til hovedet og blev så overvældende, at hun ikke følte, hun havde andre muligheder end at melde sig helt ud af miljøet. Hun fortalte, at hun efter den oplevelse følte sig kundskabsløs og flov over ikke at kunne gennemskue pigens ekstremistiske holdninger, før de andre fortalte hende det.

Mens Samira isolerede sig i forhold til moskeens miljø, isolerede Fatuma sig flere gange helt fra det norske miljø som følge af ekstremisme. Første gang var da den franske avis Charlie Hebdo blev angrebet i 2015 - et angreb, som al-Qaeda tog ansvaret for. Dengang oplevede Fatuma at blive anråbt af en medarbejder i en butik, hun hver dag handlede i, og hun var sikker på, det havde noget at gøre med, at hun som muslim blev associeret med terrorangrebet. Efter det blev hun flere gange hjemme, når der var mediedækning af angreb uanset omfanget.

Det var ille ass. Overalt du fikk blikk, og hele Oslo gikk fra å være... Nå er det vanlig, men alle var sinte, vi var selv sinte, hver gang du gikk ut, så var det sånn «omg, det skjer igjen». Jeg tør ikke gå ut, når der skjer noe, jeg holder meg hjemme i to dager, hvis jeg ikke må på jobb. Det er så ekkelt, og noen vil ta igjen, og jeg vil ikke være den, som får backlashen til folk.

- Fatuma, 27 år

Fatumas sidste linje fortæller, hvordan hun oplevede, at der blev sat lighedstegn mellem hende og terrorister, ligesom Awan (2016) viser hyppigheden af. Fatuma ville ikke sætte sig selv i en situation, hvor det kunne gå ud over hende, at nogle nordmænd vil hævne sig på de muslimer, de opfatter som ekstremistiske, og derfor valgte hun isolere sig. I samme grad, som hun følte en vrede rettet mod sig, oplevede hun en frygt for de mennesker og deres vrede. Frygt er også en velkendt følelse hos Amina, der ofte frygtede for sit liv blandt nordmænd. Når hun skulle med offentlig transport, sørgede hun for at stille sig, så hun havde udsyn hele vejen rundt om sig.

Jeg er alltid redd for, at noen skal slå meg, for noen kan gjøre det, ikke sant. Så jeg må se på speilet for å se, om noen skulle gjøre noe. Jeg er alltid redd, når jeg skal gå

ned av trapper, jeg tenker, at noen skal pushe meg. Hvis jeg skal med T-banen⁹, jeg alltid går helt bak, fordi jeg har hørt noen, som har kastet jenter på T-bane-stedet, og hele tiden jeg er redd for, at noen skal komme og slå meg, jeg ser bak meg, jeg ser rundt meg for å se, om noen skal gjøre meg vondt. Jeg er alltid redd for å gå til steder, hvor der bare er norske, for jeg tenker «hva om noen slår meg, hva om noen gjør noe og tenker hva gjør du her».

- Amina, 20 år

Denne ekstreme ændring hos Amina er taget til i takt med, at hun hørte om andre muslimske kvinder, der blev udsat for vold. Amina selv havde aldrig oplevet at blive skubbet eller slået, men havde læst artikler om andre, der havde, og det intensiverede hendes følelse af konstant frygt på grænsen til paranoia. I dette tilfælde kom Aminas adfærdsændring ikke som påvirkning af hendes egen eksponering for ekstremistisk indhold, men derimod som konsekvens af andres stempling af muslimer som ekstremister.

Det er højst sandsynligt ikke ekstremisternes hensigt, at deres propaganda skal skabe frygt for netop ekstremisterne blandt modtagere - tværtimod. Det understreger dermed pointerne hos Kennedy (2018) og Baines et al. (2006, 2010), der forklarer, hvordan modtagere ikke altid opfatter indholdet på den måde, afsenderen ønsker det. Hensigten med propagandaen var nok nærmere at få informanterne til at føle stolthed over at være muslimer og et begyndende had mod Vesten og deres indbyggere. I stedet fik det informanterne til at tvivle på deres religiøse tilknytning og frygte indbyggerne i det vestlige land, de boede i.

Online påvirkning

I dette afsnit vil specialet fokusere på, hvordan informanterne har ændret online adfærd som følge af ekstremistisk indhold. Med online adfærd mener jeg hovedsageligt deres adfærd på sociale medier, hvor informanterne tidligere har mødt både ekstremister og ekstremistisk indhold.

⁹ Navnet på metroen i Norge (forkortelse for Tunnelbane)

Afsnittet vil vise, at informanterne fik en øget kritisk sans og blev mere selektive på nettet både i forhold til indhold, men også de mennesker, der fik adgang til deres profiler. Informanterne følte i høj grad frygt og afsky i forbindelse med ekstremistisk indhold, men der var også spor af fascination af propagandavideoerne og sammenligning af indholdet med mere accepterede underholdningselementer.

“Alle kan sige, hvad de vil på sociale medier”: Øget skepsis og kritisk adfærd

Den online påvirkning er i tråd med den øgede kritiske offline adfærd, informanterne udviste. Informanterne brugte i høj grad sociale medier til at følge, dele og opsøge islamisk indhold. Mens instagram blev brugt til at dele korte citater fra koranen, hadiths og religiøse påmindelser, var YouTube den store vinder i forhold til at følge imamer og høre foredrag. Som informanterne tidligere har forklaret, kan det være let at komme på afveje med en imam, der har nogle undertrykkende eller ekstremistiske meninger - og den usikkerhed, det kan medføre, oplevede Samira.

Ja, jeg pleide å se på foredrag en masse, men så slutta jeg, for jeg ble litt forvirret. Jeg ble så forvirret i en periode, hvor jeg så på foredrag av en imam og så på en gruppe, så sier folk, at han er ikke bra, så ser jeg på en annen person, så sier de det samme. Jeg bare ble så forvirret, at jeg tenkte, jeg bare går på moskeen da.

- Samira, 25 år

I Samiras tilfælde betød hendes usikkerhed og forvirring i valget af imam altså, at hun helt stoppede med at bruge sociale medier til at høre foredrag. I stedet valgte hun at gå til en fysisk imam i en velkendt moské for at undgå at skulle vælge selv. På den måde var hun sikker på, at imamen var godkendt og verificeret af folk fra moskeen, hun stolede på, men på den anden side garderede hun sig altså ikke helt fra risikoen for ekstremistiske holdninger.

Både Samira og Fatuma oplevede, at noget, de tidligere troede var et sikkert område på sociale medier, pludseligt ændrede karakter. Fatuma trak i mit interview med hende sin telefon op ad tasken for at vise mig en pige, hun fulgte på sociale medier. Hun forklarede, at pigen hver dag delte hadiths på sin instagram, og at Fatuma i

gamle dage ikke ville have tvivlet på, om det, pigen delte, var helt korrekt. Men efter at have set ekstremisterne sprede deres propaganda om muslimer og islam, er Fatuma blevet en del mere kritisk over for indhold på sociale medier.

Nå er de fleste forsiktige med, hva de poster, de passer på, hva de poster ialfall om islam. Jeg er sånn «hvem er det her» og alt det sånn. Iallfall med islam. Skikkelig passe på. Jeg tror, det bare er sånn... Alle kan si, hva de vil på sosiale medier, alle kan poste, hva de vil på en måte. Det er.. Hvem orker å bla i koranen, ikke sant, der er så mange sider. Så før jeg bare stolte på, hun har med sidetall og vers og alt. Men nå.. Der er masse fake news.

- Fatuma, 27 år

Efter det tjekkede Fatuma de hadiths, pigen delte, og hun indrømmede, at noget af det, hun ikke troede passede, faktisk viste sig at være sandt. Det ville hun aldrig have fundet ud af, hvis hun ikke havde tjekket, og på den måde har den øgede kritiske sans gjort Fatuma mere kundskabsrig inden for islam.

Fatuma fortalte, at efter så mange unge mennesker rejste til Syrien for at kæmpe for Islamisk Stat, oplevede hun et større negativt fokus på islam og muslimer, og det fik hende til at være mere opmærksom på, hvad der bliver delt. Det samme gjaldt for Amina, der også brugte YouTube til at høre foredrag og fredagsbønner.

Jeg sjekker. Jeg må alltid vite om imamen.. Hvor har de lært det her, de snakker om? Hvor fikk de det fra? Jeg kan ikke bare en person, som sier «jeg snakker om islam». Jeg kan ikke følge hvem som helst.

- Amina, 20 år

Både Fatuma og Amina lavede altså “baggrundstjek” på personer, der deler ud af religiøs viden, mens Samira havde svært ved at navigere i valgene på sociale medier og derfor fravalgte dem. Det er et ekko af de muslimer i bogen fra Sandberg et al. (2018), der netop også fokuserer på, at alle nu har adgang til nettet og derfor kan skrive hvad som helst.

Især Aminas kritiske tjek af imamerne kan oversættes til et forsøg på at gå deres narrativer i sømmene. Som tidligere nævnt, følger Amina ikke imamer, hun ikke er enige med, og det hænger sammen med, at hun og de andre informanter forsøgte at finde opbakning til deres eget narrativ og dermed deres identitet som muslim, fordi de to ting hænger så tæt sammen. Det Amina gjorde, når hun sorterede imamer fra baseret på "baggrundstjekket", var altså som at luge ukrudt i en have, hvor ukrudtet er narrativer, der ikke passede ind i hendes definition af islam og det at være muslim. Som Bericat (2016) viser, er det ikke kun narrativer og identitet, der hænger sammen - de to har også stor indvirkning på de følelser, informanter oplever.

“Jeg tør ikke se på sådanne videoer”: Følelser og fascination

Tidligt i specialeprocessen havde jeg en forventning om, at informanterne i høj grad ville udtrykke vrede og had mod ekstremisterne og deres forsøg på at sværte islam til. Noget jeg ikke havde regnet med var dog, at de fleste af informanterne i langt højere grad oplevede frygt og rædsel i forbindelse med ekstremisme.

Samira spærrede øjnene vidt op og tog hånden foran munden, da jeg spurgte ind til hendes første møde med ekstremisme. Det var på en muslimsk facebookgruppe, hun var en del af, hvor nogle indlæg afslørede, at andre medlemmer støttede fremmedkrigerne og Islamisk Stat.

Jeg tænkte «å, herregud» skikkelig dårlig magesfølelse [...] Det var veldig skummelt da, det var første møde med.. å snakke med folk med sånne meninger, så ekstreme. Jeg ble så redd, ååøj.

- Samira, 25 år

Samira blev flere gange overrasket over at se folk, hun kendte, skrive om deres støtte til fremmedkrigerne på facebookgruppen. Hun beskrev det som en verden, hun perifert kendte til, men pludselig kom den meget tæt på, og det gjorde hende bange. Det støtter op om Lenette og Miskovic' (2018) teori om et slør, der skaber afstand mellem indhold og modtager. Før Samiras bekendte viste disse sider af sig selv, tænkte hun ikke meget over ekstremisme. Hun vidste, at det fandtes, men det var ikke en del af hendes hverdag - der var et slør mellem ekstremisterne og hende.

Men da hun pludseligt kunne identificere sig med sine bekendte, blev sløret løftet og ekstremismen påvirkede hende følelsesmæssigt.

Fatuma oplevede noget af det samme. Hun blev også overrasket over at se noget af det indhold, som folk fra hendes venneliste på facebook delte, og hendes reaktion var meget lig Samiras.

Jeg ble så redd etter det, det er så skummelt. Før kunne man liksom stole mer på sider, for folk hadde ikke så... Man var ung og dum. Men etter IS og alt det der, og alle de unge, som har reist ned, man må passe på, hva man leser.

- Fatuma, 27 år

Fatuma og Samiras svar har næsten samme ordlyd - de bruger begge to ordet "skummelt" og nævner at de blev bange. For dem er det den rigtige reaktion til ekstremismen på nettet, og det underbygger Losekes (2009) teori om følelser som noget socialt og en fælles forståelse af, hvilke følelser der er passende. Hvis en af dem i stedet havde reageret med ligegyldighed, glæde eller seksuel opstemthed, så ville det have virket upassende. En anden følelse, informanterne dømte som en passende reaktion til propagandavideoerne var afsky med ord som "ækkelt" og en kropslig reaktion med eksempelvis kvalme.

Samira fortalte om første gang, hun så en propagandavideo på nettet. Den dukkede op på en amerikansk nyhedsside, og så snart Samira opdagede, at det var en ægte film, skyndte hun sig at slukke for siden.

Jeg kunne ikke se på det. Det var forferdelig. Og så halshugningsvideoer, da bare skrudde jeg av hele pc'en, for jeg klarer ikke å se på det. Det er så ekstremt, [...] jeg blir dårlig. Det kan hende, jeg får mareritt og tenker «shit», om det jeg så på en måte.

- Samira, 25 år

Siden da dukkede der af og til voldelige videoer op på Samiras facebookside i grupper, hvor folk delte dem. Inaam stødte også på sådanne videoer på sin facebookside, ofte fordi hendes facebookvenner taggede hinanden i dem, og så

havnete de i feeden på Inaams forside. For hende var videoernes indhold et udtryk for ekstremisternes sindstilstand, og dét gjorde hende både bange og frastødt.

Jeg tenker, det er ekkelt, jeg blir redd selv. [...] Måten de ser ut på, og måten... Du ser, at de dreper, man er ikke dum. Men også når de legger ut av hoder, det er så ekkelt. Det er folk, som ikke har hjerte, kolde mennesker. Jeg blir redd, jeg tør ikke å se på sånne videoer egentlig.

- Inaam, 27 år

Dette er et eksempel på Bericats (2016) pointe om, hvordan tanker og følelser henger sammen. Inaam ved, hvem ekstremistene er, og hvad de er kendt for, og derfor henger hendes følelser sammen med det. Havde videoerne i stedet været af ekstremistene, der blev dræbt af oprørere i Syrien, var det ikke sikkert, at Inaam på samme måde var blevet frastødt og bange. Konteksten betyder altså meget for, hvilke følelser man oplever.

Men på trods af frygten og afskyen er der alligevel også en vis fascination ved videoerne. Det var ikke blandt informanterne selv, men gennem venner og bekendte, at disse modstridende følelser opstod. Den modstand, som informanterne havde til fascinationen, er noget andet, der underbygger Losekes (2009) følelseskoder. Det var tydeligt at høre i informanternes fortællinger, hvordan de ikke mente, at fascinationen var i orden og dermed var et brud på følelseskoderne.

Fatuma blev overrasket over sine veninders nysgerrighed, når det kom til den virale video af den danske og norske pige, der blev dræbt i Marokko kort før jul 2018. Udover at blive overrasket blev Fatuma også vred, da veninden foreslog, at de skulle se videoen.

Når de to jentene ble drept i Marokko, der var jo mange, som delte video. Der var en, som sa «jeg fikk videoen tilsendt», for hun er marokkaner, «jeg har det på WhatsApp, vil dere se?». Jeg bare «hæ? Du har videoen der? Det er ikke liksom memes!» Jeg blev satt ut, at man kan se på.. Bare det å høre på.. Jeg klarer ikke. Når det er ekte greier, jeg klarer ikke. Det blir for ekte. Alle kjente en, som hadde sett videoen, som

hadde forklart dem, hva som skjedde. Det var ekkelt, at det får folk til å... Alle var så nysgjerrig på «å hvor ille var det».

- Fatuma, 27 år

Et andet element i Fatumas historie er, at hun med det samme sammenlignede videoen med memes, ofte billeder eller videoer med et humoristisk budskab. Med den sammenligning understregede Fatuma altså, at venindernes reaktion ville være passende, hvis det var i forhold til en meme, men at den var upassende, når det var en video af to dræbte piger. Det skel mellem fiktion og ægthed lavede Samira også.

Samira: Jeg føler på film, så vet jeg, da er det greit, for det er det film. Men når det er ekte, og du vet, det er real, da kan jeg ikke.

Interviewer: Det kan jo iblant være litt vanskelig å se forskjell, for de videoene til IS er jo veldig profesjonelle.

Samira: Ja, ikke sant. Jeg føler, de var veldig bra, jeg følte, de hadde redigert den med tekst, eller jeg vet ikke, om der var tekst, men sånn i bakgrunnen var sånn musikk eller USA ting. Det er skummelt.

- Samira, 25 år

Er det fiktion, er det i orden, hvis det er ægte, er det ikke i orden. Det betyder altså, at omstændighederne og konteksten, som tidligere nævnt, har stor betydning. Det kan forklares som Loseke (2009) gør det - at et billede først giver mening, når man kender historien bag. Fatuma og Samira gav udtryk for, at de ikke på samme måde ville have noget imod at se en Hollywood-film med skuespillere, der bløder eller blev dræbt, fordi de vidste, at det var opsat. Men når det var en ægte film med en person, der bløder eller bliver dræbt, kunne de ikke klare at se på det. Det var altså ikke indholdet i sig selv, men hele historien bag og konteksten, der gjorde forskellen. Det strider imod Atkinson og Rodgers' (2016)a teori om at modtagere af propagandavideoer vil føle en tilfredsstillelse ved at se ægte indhold.

Et tydeligt eksempel på Cottees (2014, 2015a, 2015b) fremstilling af ekstremister som filmstjerner kan man se i Sahras historie. Drengene, der viste Sahra hendes første propagandavideo, opfattede ekstremisterne som alt andet end netop det - de svarede nej, da Sahra spurgte, om de var terrorister, og de syntes, at de var seje og

cool. De så ekstremisterne som en helt ny type muslimer, der var overlegne og kunne gøre, hvad de ville - og det havde de respekt for. På den måde lykkedes ekstremisterne i at kombinere følelserne, drengene følte over for lignende figurer som actionhelte og filmstjerner med deres ekstremistiske handlinger.

En gutt som kom fra Syria, som viste meg en video av.. Jeg vet ikke, det var forferdelig, det var en video fra ISIS. Det var en gutt, som var i gulvet, og de skulle skyte han, og de sa «Allah Akuhbar», og så spurte han «vet du hvem de er?» Og jeg sa «Nei, jeg vet ikke. Er de terrorister?», og så sa han «Nei, det her er ISIS». Jeg tenkte «Hvorfor er du så spent?!», og han sa «er det ikke sååå kult? Tenk at muslimer kan det». Jeg var helt sjokkert, for guttene jeg kjente, de muslimske guttene, de var helt «det er heeeelt kult», og de alltid pleide å si til andre ... Det er ikke helt greit, men de sa «jeg skal bolle deg, jeg skal bombe deg»

- Sahra, 21 år

Den sidste sætning stemmer overens med Cottees (2014) pointe om, at porno og propaganda hører tæt sammen og deler mange karakteristika. Uden at der var nogen seksuelle scener eller henvisninger i filmen, var det noget af det første, drengene i Sahras historie forbandt det med. Ud fra Sahras beskrivelse lyder det til, at filmen mest minder om en gonzoporno, hvor der ikke er en baggrundshistorie eller større kontekst for drabet, men at volden i sig selv fik lov at fylde.

“Jeg har slettet alle”: Modhandlinger

De helt håndgribelige ændringer hos informanterne på sociale medier var hovedsageligt koncentreret om én ting: Undgåelse. De søgte alle at undgå både ekstremister og ekstremistisk indhold på sociale medier, selvom de havde lidt forskellige måder at gribe det an på. For Samira betød det, at hun skar ned på sit forbrug af sociale medier.

Jeg visste, der var masser av sånne videoer, og jeg tenkte, jeg skal ikke se på det. Jeg tror, det er derfor, jeg ikke er så mye på facebook mere, for folk pleide å legge

sånn veldig intense videoer ut. Hvor de pleide å si «se på dette, noen mener det er det riktige». Det var ekstremt å se på.

- Samira, 25 år

Mens Samira forsøgte at undgå indhold ved at helt holde sig væk fra sociale medier, greb Fatuma og Inaam det lidt anderledes an. For dem handlede det om at være mere selektive og skarpe på, hvem der fik lov til at se deres profiler. For Fatuma var det en øjenåbner, at en perifer bekendt rejste til Syrien for at blive kriger for Islamisk Stat.

Så når hun reiste ned, jeg fikk sjokk. Hvem som helst kan faktisk reise ned og det gjorde meg på en måte oppmerksom på, hvem jeg har på vennelisten min. Slettet halvparten, som jeg ikke kjente, som bare la meg til når jeg var 17 år. Så nu har jeg liksom nede til 200 venner på facebook, jeg vil ikke ha noen jeg ikke kjenner [...] Jeg har ikke så mange ekstreme som før. Jeg hadde alle venner og bekjente før. Nå har jeg slettet så mange etter ISIS greia.

- Fatuma, 27 år

På samme måte gikk Inaam i krig med sin venneliste på facebook, og hun fortalte, hvordan hendes tålmodighet slap opp og hun slettede folk med det samme, hun så noe, hun var uenig i.

Jeg har slettet mange folk fra facebook, som tagget hverandre. Jeg har slettet alle. Jeg har bare nå kanskje 50 stykker igjen (ler) Mange sånn ekstreme typer, de la meg til, og de blokkerte meg, for jeg ble redd. Det var ekkelt. De blokkerte meg, ellers slettet jeg alle de folk jeg var uenig med, og jeg slettet de sider, da var så mange sider der var positive først, før det var IS, og så ble det ekstremt, og så slettet jeg de. Hvis jeg er uenig, så bare sletter jeg, det har jeg gjort mange ganger.

- Inaam, 27 år

Det er her tydelig at høre blandt informanterne, at ekstremisterne er den direkte årsag til, at de har ændret deres adfærd på denne specifikke måde. På den måde har online indhold ændret informanternes online adfærd, men ikke på den måde, ekstremisterne havde til hensigt, hvilket endnu engang understreger Baines et al.

(2006, 2010) og Kennedys (2018) pointe om, at det er en fejltagelse at tro at alle modtager ens indhold på samme måde. Kapitlet her viser, at der er forskellige reaktioner og typer af påvirkning, det ekstremistiske indhold har haft på informanterne. Specialets resultater og analyse vil blive diskuteret i næste kapitel.

KAPITEL 5

DISKUSSION OG KONKLUSION

I dette afsluttende kapitel i specialet vil jeg diskutere analysen af resultaterne, konkludere på dem og opsummere svaret på problemformuleringen. Jeg vil også drøfte betydningen af mine fund, ligesom jeg også vil præsentere forslag til yderligere forskning på feltet.

I dette afsnit vil jeg fokusere på to ting i analysen, som jeg mener er vigtige at diskutere: 1) det dobbelte fokus på den offline påvirkning nævnt i analysen og 2) ekstremismens betydning for adfærdsændringerne. Der er flere punkter, det kunne være relevant at diskutere, men grundet specialets omfang, har jeg valgt de to vigtigste ud her.

Dobbelt fokus på offline adfærdsændring

I et tidligere kapitel i specialet fokuserer jeg på en todelt adfærdsændring i det offline liv, nemlig at informanterne ændrer adfærd som følge af både deres egen og andres eksponering for ekstremisme. Den todeling tager ikke hensyn til graden af eksponering hos andre, men udelukkende hos informanterne i specialet. De oplever at blive stemplet som ekstremister eksempelvis i forbindelse med terrorangreb, og det fik flere af informanterne til at isolere sig eller frygte for deres liv blandt nordmænd. Da det er informanternes oplevelser og følelser, jeg interesserer mig for i dette speciale, har det altså mindre betydning, om de fremmedes blikke og kommentarer bygger på, at de selv har set ekstremistisk indhold, gentager mediernes fremstilling af muslimer eller slet og ret er overfortolket fra informanternes side. Det er dog interessant, at denne stemping, som informanterne oplever, ikke blot ser ud til at skabe en frygt for indvandrere blandt nordmænd, men også skaber frygt fra informanternes side rettet mod de etniske nordmænd. Det kunne være en interessant tese at undersøge dybere i et videre studie - hvordan ekstremisterne splitter to folkegrupper, der frygter hinanden. Det omtalte dobbelte fokus fører også til en bredere diskussion af datas forhold med problemfeltet, nemlig i hvor høj grad adfærdsændringerne kan tilskrives ekstremismen.

Ekstremismens betydning for adfærdsændring

Hvor meget af informanternes adfærdsændring kan man tilskrive ekstremisme? Min konklusion, som kan læses herunder, er, at både den online og den offline adfærdsændring, som informanterne viser, de har været igennem i specialet, kan forklares som at hænge stærkt sammen med eksponering for ekstremisme. Nogle af informanterne siger det endda klokkeklart selv - Samira stoppede med at være på facebook, fordi hun vidste, at der var ekstremistiske videoer der, ligesom Fatuma og Inaam også bevidst slettede venner på facebook som konsekvens af ekstremister. Der er dog en mulighed for, at der også kan være andre forklaringer, som informanterne ikke nævner - enten fordi de eksempelvis ikke tænker over dem, eller fordi det ikke passer ind i den interviewramme, jeg har sat. Det kan være, at deres forældre i høj grad var med til at præge deres forhold til nordmænd, eller at informanternes mere kritiske og skeptiske adfærd kom som en naturlig følge af at blive ældre. Det kan også være, at informanterne alligevel ville have oplevet stigmatisering og være fristet til at blive en del af en kriminel subkultur, selv hvis Islamisk Stat aldrig havde eksisteret. Jeg synes dog alligevel, at selv når man tager hensyn til andre mulige forklaringer, så viser specialet, hvordan ekstremisme har påvirket mange aspekter ved informanternes liv, og ekstremismen anses derfor som en gyldig forklaring på deres adfærdsændring.

Konklusion

I starten af dette speciale rejste jeg følgende spørgsmål, som jeg ønskede at undersøge:

Hvilke strategier bruger unge norsk-somaliske muslimske kvinder til at håndtere ekstremisme og risiko for radikaliserings?

- *Hvordan har ekstremisme som eksempelvis online propaganda påvirket deres offline og online adfærd?*
- *Hvilke følelsesmæssige reaktioner har ekstremismen og propagandaen medført?*

Som analysen i tidligere kapitel viser, har ekstremisme påvirket de unge norsk-somaliske muslimske kvinder i specialet på flere måder. Informanterne benyttede sig i høj grad af individuelle præventive strategier for at undgå radikaliserings og ekstremister. Det involverede i de fleste tilfælde en vis grad af isolation for at undgå og skærme sig fra ekstremisterne, men også for at undgå stemping fra etniske nordmænd. Informanterne håndterede også ekstremisme ved at afvise det narrativ, der herskede i propagandaen om at ekstremisterne var muslimer og kæmpede for islam. I stedet tilsluttede de sig et modnarrativ, der punkterede ekstremisternes krav på islam og i stedet fremhævede islam som en fredelig og inkluderende religion. Et andet narrativ, som informanterne bekæmpede, var ideen om, at kvinder er ofre og passive tilskuere til ekstremisme. Gennem selvstændige og kritiske valg om blandt andet beklædning og individuelle vurderinger af imamer viste informanterne, at de i høj grad var medbestemmere af mening.

Både den offline og online adfærd hos informanterne har ændret sig som følge af ekstremisme og propaganda. I den offline verden oplevede informanterne at blive forvekslet og associeret med ekstremisterne, blandt andet på grund af deres påklædning med hijab, og de identitetsproblemer og marginalisering, det medførte, betød at flere af informanternes bekendte blev tiltrukket af tanken om at slutte sig til ekstremisterne. Informanterne tog i stedet afstand til dette i kraft af ovenstående modnarrativer, men de oplevede at blive mere skeptiske i mødet med andre mennesker og undgik eksempelvis at gå ud eller sætte sig selv i situationer, hvor de kunne risikere angreb eller vold rettet mod sig. På de online platforme var påvirkningen tydelig at se gennem informanternes adfærdsændring. Hvor de før var mere godtroende og tog online indhold for gode varer, blev de i takt med eksponering for ekstremisme mere kritiske, skeptiske og selektive i deres valg af blandt andet videnskilder som imamer og foredrag på YouTube. Det gjaldt også en ændring i attituden rettet mod venner på facebook, som informanterne skar kraftigt ned på i et forsøg på at eliminere ekstremister fra sit netværk og deres tilstedeværelse på informanternes feed.

Gennem analysen kom flere af informanternes følelsesmæssige reaktioner på ekstremisme frem. De dominerende følelser var i høj grad frygt og afsky, men i mindre grad også vrede. Frygten viste sig både i forbindelse med indholdet, hvor

blodige propagandavideoer øgede frygten for ekstremisterne, men også i informanternes adfærd rettet mod nordmænd. Flere af informanterne blev således bange for at gå ud blandt nordmænd, fordi de frygtede at blive overfaldet som følge af stempningen som ekstremist. Afsky over for ekstremistisk indhold og propagandavideoer blev opfattet som en passende reaktion blandt informanterne og stod i skarp kontrast til den - i informanternes øjne - upassende fascination og nysgerrighed, de oplevede blandt bekendte. Vrede var oftest rettet mod ekstremisternes krav på islam og den måde, deres narrativ har spredt sig i medier og blandt etniske nordmænd.

Betydningen af specialets fund og videre forskning

Overordnet set skriver specialet sig ind i et hul med sit dobbelte fokus på kvinder og ikke-radikaliserede muslimer, og det tager et opgør både med tanken om at (muslimske) kvinder er ofre, og at stigmatiserede muslimer nødvendigvis bliver ekstremister. Selvom informanterne til en vis grad anerkender, at deres stempning fører dem nærmere radikaliseringsprocesser, viser de gennem deres modhandlinger, at de aktivt arbejder for at undgå radikaliseringsprocesser - og netop den selvstændige handlekraft hos informanterne, der ikke bliver opfattet som passive ofre for radikaliseringsprocesser, er også et nødvendigt bidrag til feltet. Specialet identificerer hvilke strategier, informanterne bruger for at undgå ekstremisme og bidrager på den måde til feltet ved at vise succesfulde antiradikaliserings tiltag, der kommer fra informanterne selv i modsætning til en regeringsplan eller tiltag fra organisationer. Hvor der ofte er fokus på unge muslimer, der enten er, har været eller er på vej til at blive radikaliserede, giver dette speciale et indblik i en ny gruppe: Unge muslimer, der er i en reel risiko for radikaliseringsprocesser, men som aktivt kæmper imod det.

Videre kunne jeg derfor ønske at se flere studier, der fokuserer på ikke-radikaliserede unge muslimer. Jo flere studier, der kan være med til at kortlægge de følelser, narrativer og modhandlinger, de oplever og udøver, desto større er grundlaget for en sammenligning mellem dem og de radikaliserede unge, der lige nu er overrepræsenteret i forskningen. I min optik handler det om at skabe en "baseline", som man kan se afvigere ud fra, og jo stærkere den baseline er, desto

mere solide og kvalificerede tiltag kan man tage i forbindelse med antiradikalisering. Den aktive modstand, som informanterne i dette speciale udøver, vækker muligvis genklang hos mange andre muslimer uanset alder og oprindelsesland.

Dette speciale kan derfor bidrage til den eksisterende forskning på flere måder. Udover at være et af få studier til at se på følelser i forbindelse med ikke-radikaliserede muslimske kvinder, der bor i et ikke-muslimsk land, er håbet, at specialet kan bidrage til forståelsen af radikalisering og forebyggelse af dette på en ny måde - nemlig ved at involvere de unge muslimer i alle trin af en eventuel antiradikalisering-kampagne. Specialet her har understreget vigtigheden af informanternes egen involvering i modnarrativerne, der skaber afstanden til ekstremismen og dermed mindsker risikoen for radikalisering. Det betyder, at der bør være mere fokus på, hvordan majoriteten af muslimer undgår radikalisering i håbet om at kunne stoppe de få, der bliver radikaliseret.

I tillæg til ovenstående søger specialet også at italesætte det oversete skel, der er mellem muslimer og ekstremister og øge forståelsen af, at muslimer er en styrke i kampen mod ekstremisme fremfor en forhindring.

LITTERATURLISTE

- Aly, Anne. 2017. "Brothers, Believers, Brave Mujahideen: Focusing Attention on the Audience of Violent Jihadist Preachers." *Studies in Conflict and Terrorism* 40(1).
- Aly, Anne, Stuart Macdonald, Lee Jarvis, and Thomas M. Chen. 2017. "Introduction to the Special Issue: Terrorist Online Propaganda and Radicalization." *Studies in Conflict and Terrorism* 40(1):1–9.
- Andersen, Anne Anthon and Malene Fenger-Grøndahl. 2018. "Unge Og Sociale Medier." *Faktalink*.
- Ashour, Omar. 2010. "Online De-Radicalization? Countering Violent Extremist Narratives." *Perspectives on Terrorism* 4(6):15–19.
- Atkinson, Rowland and Thomas Rodgers. 2016. "Pleasure Zones and Murder Boxes: Online Pornography and Violent Video Games as Cultural Zones of Exception." *British Journal of Criminology* 56(6):1291–1307.
- Awan, Imran. 2016. "Islamophobia on Social Media: A Qualitative Analysis of the Facebook's Walls of Hate." *International Journal of Cyber Criminology* 10(1):1–20.
- Awan, Imran. 2017. "Cyber-Extremism: Isis and the Power of Social Media." *Society* 54(2):138–49.
- Baines, Paul R., Nicholas J. O'Shaughnessy, Kevin Moloney, Barry Richards, Sara Butler, and Mark Gill. 2010. "The Dark Side of Political Marketing: Islamist Propaganda, Reversal Theory and British Muslims." *European Journal of Marketing* 44(3/4):478–95.
- Baines, Paul R., Nicholas J. O'Shaughnessy, Kevin Moloney, Barry Richards, Sara Butler, and Mark Gill. 2006. "Muslim Voices: The British Muslim Response to Islamic Video-Polemic - An Exploratory Study." *Cranfield University School of Management Working Paper Series* 3(06):1–28.
- Becker, Howard S. 1974. "Labelling Theory Reconsidered." Pp. 41–66 in *Deviance and social control*, edited by P. Rock and M. McIntosh. London: Tavistock.

- Bericat, Eduardo. 2016. "The Sociology of Emotions: Four Decades of Progress." *Current Sociology* 64(3):491–513.
- Birkvad, Ida Roland, Linda Noor, Ellen Reiss, Julie Ræstad Owe, and Daniel Abimael Skjerve Wensell. 2018. *Muslimfiendtlige Holdninger i Norge - En Kunnskapsgjennomgang*. Oslo.
- Blaker, Lisa. 2016. "The Islamic State's Use of Online Social Media." *Military Cyber Affairs* 1(1).
- Braithwaite, John. 1989. *Crime, Shame and Reintegration*. New York: Cambridge University Press.
- Chase, Susan E. 2003. "Taking Narrative Seriously: Consequences for Method and Theory in Interview Studies." P. 302 in *Turning Points in Qualitative Research: Tying Knots in a Handkerchief*, edited by Y. S. Lincoln and N. K. Denzin. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Christie, Nils. 1986. "The Ideal Victim." Pp. 17–30 in *From Crime Policy to Victim Policy: Reorienting the Justice System*, edited by E. A. Fattah. London: Macmillan.
- Cohen, Albert K. 1955. "Delinquent Boys: The Culture of the Gang." Pp. 186–90 in *Criminological Theory: Past to Present*, edited by F. T. Cullen, R. Agnew, and P. Wilcox. Oxford University Press.
- Conway, Maura. 2017. "Determining the Role of the Internet in Violent Extremism and Terrorism: Six Suggestions for Progressing Research." *Studies in Conflict and Terrorism* 40(1):77–98.
- Cottee, Simon. 2011. "Jihadism as a Subcultural Response to Social Strain: Extending Marc Sageman's 'Bunch of Guys' Thesis." *Terrorism and Political Violence* 23(5):730–51.
- Cottee, Simon. 2014. "The Pornography of Jihadism." *The Atlantic*.
- Cottee, Simon. 2015a. "Jihadi Cool: Why ISIS Propaganda Is So Powerful - The Atlantic." *The Atlantic*.

- Cottee, Simon. 2015b. "The Challenge of Jihadi Cool." *The Atlantic* 1–14.
- Cottee, Simon and Keith Hayward. 2011. "Terrorist (E)Motives: The Existential Attractions of Terrorism." *Studies in Conflict and Terrorism* 34(12):963–86.
- Czarniawska, Barbara. 2015. "The Rhetoric of Emotions." Pp. 67–78 in *Methods of exploring emotions*, edited by H. Flam and J. Kleres. New York and London: Routledge.
- Van Dam, Denise and Jean Nizet. 2015. "Emotions. The Discovery of an Object and the Development of a Method." Pp. 134–43 in *Methods of exploring emotions*, edited by H. Flam and J. Kleres. New York and London: Routledge.
- Fangen, Katrine. 2006. "Assimilert, Hybrid Eller Inkorporert i Det Etniske? Tilpasning Og Identifikasjon Blant Somaliere i Norge." *Sosiologisk Tidsskrift* 14(1):4–33.
- Ferrell, Jeff. 1999. "Cultural Criminology." *Annual Review of Sociology* 25:395–418.
- Friis, Simone Molin. 2015. "'Beyond Anything We Have Ever Seen': Beheading Videos and the Visibility of Violence in the War against ISIS." *International Affairs* 91(4):725–46.
- Friis, Simone Molin. 2018. "'Behead, Burn, Crucify, Crush': Theorizing the Islamic State's Public Displays of Violence." *European Journal of International Relations* 24(2):243–67.
- Gelfand, Michele J., Hedieh Mirahmadi, Sarah Lyons-Padilla, Marieke van Egmond, and Mehreen Farooq. 2016. "Belonging Nowhere: Marginalization & Radicalization Risk among Muslim Immigrants." *Behavioral Science & Policy* 1(2):1–12.
- Gemmerli, Tobias. 2014. *Online-Radikalisering: En Rundrejse i Forskningslitteraturen. Litteraturreview Af Definitioner Og Tilgange Inden for Online-Radikalisering*. Dansk Institut for Internationale Studier.
- Greenberg, Karen J. 2016. "Counter-Radicalization via the Internet." *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 668(1):165–79.

- Hayward, Keith. 2002. "The Vilification and Pleasures of Youthful Transgression." *Youth Justice: Critical Readings* 1–15.
- Holme, Idar Magne and Bernt Krohn Solvang. 1996. *Metodevalg Og Metodebruk*. 3. Oslo: Tano.
- Jacobsen, Michael Hviid and Anne-Stina Sørensen. 2013. *Kriminologi - En Introduktion*. 1st ed. edited by M. H. Jacobsen and A.-S. Sørensen. København: Hans Retizels Forlag.
- Jensen, Sune Qvotrup. 2010. "»Østerbro Outlaws« – Om Subkulturteori Og Marginaliserede Unge Mænd Med Indvandrerbaggrund." *Tidsskrift for Ungdomsforskning* 10(1):3–21.
- Katz, Jack. 1988. "Sneaky Thrills." in *Seductions of Crime. Moral and Sensual Attractions in Doing Evil*. New York: Basic Books.
- Kennedy, Liam. 2018. "'Man I'm All Torn up inside': Analyzing Audience Responses to Making a Murderer." *Crime, Media, Culture: An International Journal* 14(3):391–408.
- King, Nigel and Christine Horrocks. 2010. *Interviews in Qualitative Research*. SAGE Publications Ltd.
- King, Nigel, Christine Horrocks, and Joanna Brooks. 2018. *Interviews in Qualitative Research*. 2. SAGE Publications Ltd.
- Leede, Seran DE, Renate Haupfleisch, Katja Korolkova, and Monika Natter. 2017. *Radicalisation and Violent Extremism-Focus on Women: How Women Become Radicalised, and How to Empower Them to Prevent Radicalisation*.
- Lenette, Caroline and Natasa Miskovic. 2018. "'Some Viewers May Find the Following Images Disturbing': Visual Representations of Refugee Deaths at Border Crossings." *Crime, Media, Culture: An International Journal* 14(1):111–20.
- Leraand, Dag. 2019. "Den Islamiske Stat (IS)." *Store Norske Leksikon*. Retrieved ([https://snl.no/Den_islamske_stat_\(IS\)](https://snl.no/Den_islamske_stat_(IS))).

- Leuprecht, Christian, Todd Hataley, Sophia Moskalenko, and Clark McCauley. 2009. "Winning the Battle but Losing the War? Narrative and Counter-Narratives Strategy." *Perspectives on Terrorism* 3(2):25–35.
- Van Leuven, Dallin, Dyan Mazurana, and Rachel Gordon. 2016. "Analysing the Recruitment and Use of Foreign Men and Women in ISIL Through a Gender Perspective." Pp. 97–120 in *Foreign Fighters under International Law and Beyond*, edited by A. de Guttery, F. Capone, and C. Paulussen. Den Haag: T.M.C. Asser Press.
- Loseke, Donileen R. 2009. "Examining Emotion as Discourse: Emotion Codes and Presidential Speeches Justifying War." *Sociological Quarterly* 50(3):497–524.
- Medierådet and PET. 2018. "Nettets Vildveje." (August).
- Necef, Mehmet Ü. 2016. "'If Men Were Men Then Women Would Be Women': ISIL's Construction of Masculinity and Femininity." *Center for Melleløststudier* (May):1–7.
- Nuraniyah, Nava. 2018. "Not Just Brainwashed: Understanding the Radicalization of Indonesian Female Supporters of the Islamic State." *Terrorism and Political Violence* 30(6):890–910.
- Pauwels, Lieven and Nele Schils. 2016. "Differential Online Exposure to Extremist Content and Political Violence: Testing the Relative Strength of Social Learning and Competing Perspectives." *Terrorism and Political Violence* 28(1).
- Pearson, Elizabeth and Emily Winterbotham. 2017. "Women, Gender and Daesh Radicalisation: A Milieu Approach." *RUSI Journal* 162(3):60–72.
- Picart, Caroline. 2015. "'Jihad Cool/Jihad Chic': The Roles of the Internet and Imagined Relations in the Self-Radicalization of Colleen LaRose (Jihad Jane)." *Societies* 5(2):354–83.
- Poynting, Scott, Greg Noble, and Paul Tabar. 2001. "Middle Eastern Appearances: 'Ethnic Gangs', Moral Panic and Media Framing." *The Australian and New Zealand Journal of Criminology* 34(1):67–90.

- Presser, Lois. 2009. "The Narratives of Offenders." *Theoretical Criminology* 13(2):177–200.
- Presser, Lois and Sveinung Sandberg. 2015. *Narrative Criminology: Understanding Stories of Crime*. New York and London: New York University Press.
- Rabinovich, Tatiana. 2017. "Living the Good Life: Muslim Women's Magazines in Contemporary Russia." *European Journal of Cultural Studies* 20(2):199–214.
- Rieger, Diana, Lena Frischlich, and Gary Bente. 2013. *Propaganda 2.0: Psychological Effects of Right-Wing and Islamic Extremist Internet Videos*.
- Riis, Ole Preben. 2009. "Methodology in the Sociology of Religion." Pp. 229–43 in *The Oxford Handbook of the Sociology of Religion*, edited by P. Clarke. Oxford: Oxford University Press.
- Riis, Ole and Linda Woodhead. 2010. *A Sociology of Religious Emotion*. Oxford og New York: Oxford University Press.
- Rubow, Cecilie. 2003. "Samtalen. Interviewet Som Deltagerobservation." Pp. 227–44 in *Ind i verden: Grundbog i antropologisk metode*, edited by K. Hastrup. København: Hans Retizels Forlag.
- Sandberg, Sveinung, Jan Christoffer Andersen, Tiffany Linn Utvær Gasser, Marius Linge, Idil Abdi Abdulle Mohamed, Samah Ali Shokr, and Sébastien Tutenges. 2018. *Unge Muslimske Stemmer. Om Tro Og Ekstremisme*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Seierstad, Åsne. 2016. *To Søstre*. Oslo: Kagge Forlag.
- da Silva, Raquel and Rhys Crilley. 2017. "'Talk about Terror in Our Back Gardens': An Analysis of Online Comments about British Foreign Fighters in Syria." *Critical Studies on Terrorism* 10(1):162–86.
- Torok, Robyn. 2013. "Developing an Explanatory Model for the Process of Online Radicalisation and Terrorism." *Security Informatics* 2(1):1–10.
- Turner-Graham, Emily. 2014. "'Breivik Is My Hero': The Dystopian World of Extreme

Right Youth on the Internet.” *Australian Journal of Politics and History* 60(3):416–30.

Tyldum, Guri. 2019. *Holdninger Til Diskriminering, Likestilling Og Hatprat i Norge*.

Vikan, Arne. 2014. *Innføring Om Emosjoner*. Trondheim: Akademika Forlag.

Wetherell, Margaret. 1996. *Identities Groups and Social Issues*. edited by M. Wetherell. London: SAGE Publications Ltd.

Wettergren, Åsa. 2015. “How Do We Know What They Feel?” Pp. 115–24 in *Methods of exploring emotions*, edited by H. Flam and J. Kleres. New York and London: Routledge.

Winter, Charlie. 2015. “The Virtual ‘ Caliphate ’: Understanding Islamic State ’ s Propaganda Strategy.” *Quilliam* 1–51.